Yevtuşenko

BABİ YAR

Ülkü Tamer

BROY

BABİ YAR

YEVGENİ
YEVTUŞENKO

BROY YAYINLARI: 3

Kapak Düzeni
FERİT ERKMAN

birinci basım: ekim 1985

YEVGENİ YEVTUŞENKO

BABİ YAR

Hazırlayan
ÜLKÜ TAMER

BROY ŞİİR YAYIN MERKEZİ

Yaşa— ve en küçük alanda bile
Bir adım geri kalma kimseden,
Hep yaşam dolu ol, yaşamla dopdolu
Yaşam dolu ve tek —sonuna kadar.

Boris Pasternak

SUNU

Yevgeni Yevtuşenko
ülkesinde olduğu kadar, kapitalist
ülkelerde de şiirinden
ve kendisinden çokçana söz
edilen, adı çevresinde
özellikle 60'lı yıllarda
sürekli tartışmalar yaratılan
ünlü ve bir o kadar da önemli bir şair.
Aynı yıllarda ülkemizde de
Babi Yar ve *Yaşantım*
adlı kitapları üstünde tartışmalar oldu.
Elinizdeki kitapta
George Reavey'nin yazısı, 'Batı'nın
Yevtuşenko'yu ve ülkesini nasıl değerlendirdiğine,
ondan 'Batı'dan yana neler umulduğuna
ve şiirinin içeriğini ters yorumladığına
Yevtuşenko'nun deyişiyle "ürettikleri fantazyalara"
ilişkin örnek oluşturan bir metin.
Yevtuşenko'nun yazıları ve
şiirleri ise, şairin
kendisine ve ülkesine
'Batı'ya ve dünyaya
şiire ve hayata
nasıl baktığını
kendi kaleminden anlatıyor.
Yanlış anlamaları ve eleştirileri
içtenlikle yanıtlıyor.

BROY YAYINLARI

ŞAİR VE İNSAN:
YEVGENİ YEVTUŞENKO

ŞAİR VE İNSAN
YEVGENİ YEVTUŞENKO

GEORGE REAVEY
Çeviren: NESRİN ARMAN

RUSYA VE ŞAİRİN HAYALİ

Şairde ve şiirinde, bazı Ruslar ve özellikle politikacılar üzerinde onu müthiş etkili kılan bir şey var. Sanki şairlik akla aykırı bir güçmüş gibi dizginlenmeli, boyun eğdirilmeli ve hatta yerle bir edilmeli. Tarih, Rus şairlerinin yaşamlarının tahrip edildiğini anlatır bize. Puşkin'in, Lermontov'un, Blok'un, Gumilev'in, Yesenin'in, Mayakovski'nin, Mandelştam'ın ve İsvetayeva'nın acı yazgısına bakmak yeterlidir. Sanki Rusya, kendi ekininin yayılmasından, kendi yalın kuramsal kimliğini yitirme olasılığından korkar gibidir ve kendisine karmaşık, yabancı gelen her şey paramparça edilmelidir. Bu, püritenliğin doğal gerilimi olabilir. Ya da modası geçmiş despotça ataerkilliğin tepkisidir. Belki de, yalnızca kölelik, çağı geçmiş öğretiler ve otokratik bir yönetimden oluşan bir düzenden hızla kuramsal, bütüncül yönetim yanlışı bir endüstriyel sisteme geçmenin acı veren sancısıdır. Biri ya da diğeri, tüm bu olasılıklar veya kaçınılmaz yazgı olayı nedeniyle, Sovyetler Birliği'nde şairlerin durumu son on yılda daha kaygısız bir görünüm yansıtsa bile, bu tedirginlik, tümden yok olmuş değildir.

10 Hâlâ öyledir, ama daha genç şairlerden bazıları ve şimdiye dek susmuş eski şairlerden bazıları, daha eleştirel ve yüksek sesli gerçek duygularını açıklamada ve gerçeği gördüklerince yorumlamakta daha kararlı görünmektedirler. Bu şairler, yalnızca yeni keşfedilen duygu ve gerçekleri seslendirdikleri için değil, kesin haksızlıklara, geçmişteki bozuk uygulamalara karşı çıkma ve bugünkü yeniden dirilişlerini koruma adına da sıkıntılara düşmektedirler. Ama bu yalnızca bir *ideler* sorunu değildir. Bu şairler, aynı zamanda kalıplaşmış politik sözler ve sloganlarla cendereye sokulan Rus şiir dilini yeniden canlandırıp tazelemeye de çalışıyorlar. "Baba görüntüleri"ni eleştirmekte, yaratıcı ve ekinsel ufuklarını genişletmek için yiğitçe çaba sarf ediyorlar. Doğallıkla, bunu yaparken, Batı'dan pek çok "modern" unsur almakta ve örneğin Alexander Blok, Andrey Biely, Ivan Bunin gibi "Gümüş Çağ" Rus yazarlarının bazılarını yeniden değerlendirmektedirler.

Büyük Rus şairi Alexander Blok, 1921'de yaptığı bir konuşmada,[1] "barış ve özgürlük"ün, şairin bağımsız tavrında esas olduğunu ileri sürmüş, ardından da şunları eklemişti: "Ancak onlar, bizim barış ve özgürlüğümüzü de alıp götürüyorlar. Dışa dönük değil, yaratıcılık için gerekli iç barışı. Özgürlük, yaptığınızca bağımsızı oynamak değildir. Yaratı getirecektir gizli özgürlük. Ve şair ölüm döşeğinde; çünkü artık soluk alamıyor, yaşam onun için anlamını yitirdi." Bu du-

1. **Şairin Yönü:** 11 Şubat 1921'de Puşkin'in ölüm yıldönümünde yaptığı konuşma.

rumun olumsuzluğu, kesinlikle Stalin denetimindeki şiir sanatıyla ilintilidir. Tüm bunlar bir arada, bugünün Sovyet şairleri için geçerli olmayabilir, ama resmi değişkenliğin iyi tesis edilmiş Sovyet eleştiri kurumunun kıstaslarınca yargılanmak zorunda bırakılırsak, gelecekte bir gün yeniden aynı uygulamayla karşılaşmamız pek uzak bir olasılık sayılmaz. "Yaratıcılık için barış" ve "gizli özgürlük", dogmacıların kesinlikle hoşgörmeyeceği kavramlardır. Boris Pasternak'ın serisi *(Rüzgâr: Blok'tan Parçalar)*, Blok'un yukarıdaki konusunu belirgince açıklayan bir şiiri de içerir:

Kim sağ kalıp onaylanacak
Kim suçlanıp, hesabını ölümle ödeyecek
Bizim karakurbağalarımızın işi budur işte—
Hepsi toptan yetkilendirilecekler böylece.

Önemlidir ki, şiir, Pasternak'ın 1956-60 dönemi şiirlerini içeren *Şiirsel Çalışmalar* (1961) adlı yapıtın Sovyet baskısında atlanmıştır. Ama sıkça karşılaşılan karşılıklı atışmalar ve tuzaklara karşın, yakın dönemde Sovyet şiirinin *avant garde*'ı, Sovyet şiiri bilincinin sınırlarını epeyce yaygınlaştırmayı başarmıştır: Yevgeni Yevtuşenko'nun *Prologue*'u, yalnızca şairin kendi yüksek amaçlarını ("Ben farklıyım..") değil, onun ilerideki çağcıllarınınkini de açıklayan yeni inancın bir öncül şiiri olarak görülebilir.

Yevgeni Yevtuşenkoyu Rus şairlerinin acılı yazgısı konusunda mevsimsizce çözümlemek gereksiz, dahası acınaklı görülebilir. Ancak Yevtuşenko bu ko-

nunun pekâlâ farkında olduğunu kendisi göstermiştir. Bunu, *Erken Gelişmiş Bir Otobiyografi* içindeki *şiir Sanatı* şiirinde adamakıllı doğrudan vurgularla be timlemiş, vahşice yaşam dolu şarkısı *Stenka Razin'in İdamı*'nda (1964)[2] daha Esopça bir tavırla ele almıştır.

O her yanı kırıp döken
tekerleğe girilerek görülen işkencenin
gözyaşı dökmeden katlanmak
büyüklüktür acısına.
ama—
er ya da geç—
YÜZLER
görünecek
büyüyüp gelişerek
yüzsüzlüğün yüzlerinde.

Daha yakınca, Moskova'da, 20 Aralık 1964'te düzenlenen Şiir Günü'nde, onu kuşku bırakmaz biçimde etkileyen bir şair için Mayakovski için yazdığı yeni bir şiiri okudu. Bu şiir, *Tüm Rus Şairlerinin Yazgısı* başlıklı bir şiiriyle birlikte diğer çağcıl şairlerin de belleklerinde yer etmeye başladı.

Yine de bir Cassandra olmak gerekmez. Benim buradaki asıl amacım, Yevtuşenko'nun bir insan olarak portresini çizmek ve gününün şiirine olan katkılarını değerlendirmektir. Yevtuşenko hakkında yazmak "ölmüş gitmiş" ve direngen tarihin tıka basa dolu dosyalarına gömülmüş *bir şairi ele almak değil,* son

2. **Literaturnaya Gazeta,** 3 Mart 1964.

derece canlı ve her şeyin farkında bir şairi tartışmaktır; tarihin yaratı sürecinde bir şair, şimdiye dek, çalışmalarındaki yaratıcılık, bir düşünceyi yorumlaması, başkalarının beklentilerini seslendirmesi, duygusal ve aydın tavri doğrultusunda bir yön göstermesi, kişisel ve özellik gösteren davranışlarında ana dilini kullanmasıyla değerlendirilmiştir. Yevtuşenko'nun tüm bunları yapışı, son derece bireyseldir. Doğallıkla, geniş bir geçmişi ve yaşıtı şairlerin bazılarıyla yaygın gelenekleri paylaşmaktan kaçınamaz. Şimdi, otuzunun başlarında, son on yılda düzenli ve verimli bir şiir gelişiminin her kanıtını sunmuştur. Gençliğinin ve coşkusunun ("Korku genç olmak değil, erken gelişmiş...") isteğini yitirmeksizin olgunlaşması gerekliliğini kavramıştır (En azından, bu kitaptaki, bu konuya ilişkin iki şiiriyle.) Onun şiiri, basit ve açık çizgilerden, 1960'lardan daha karmaşık ve daha zengin lirik biçimlere geçtiğini açıkça sergilemektedir. Dilinin dokusu daha zengin ve ilginç hale gelmiş, lirik açıdan daha belirginleşmiş ve yoğunlaşmıştır. O, kuşkusuz kendine şiirden bir dünya yaratmıştır, baş *raison d'etre* ve bir şairin ölçütü yükselen tınlamalardan bir dünya.

İKİ DÜNYA ARASINDAKİ ŞAİR

Yirmisekizinde (1961) bir Sovyet şairi olarak, Yevgeni Yevtuşenko çok iyi tanınıyordu ve bir o kadar uluslararasıydı. Böylesine kısa sürede bunca yaygınlaşan uluslararası ünü, şiirinin üstün niteliğine

bağlanabilir. 1960'a dek Yevtuşenko, tüm emel ve amaçlar için, Sovyetler Birliği'nde Stalin sonrası yeni kuşağın sesiydi. Yeni amaçların etkileyiciliğini taşıyan şiirinde taptaze, korkusuz bir hava vardı. Öyle bir hava ki, Sovyet şiirindeki eski alışkanlıkları yok edecek.

Sınırlar benim yolumun üzerinde
Tanımamı engelliyor Buenos Aires ve
[New York'u
Londra boyunca yürümek istiyorum,
ve herkesle konuşmak.....

(*Prologue,* 1953)

1961'e varıncaya kadar zaten pek çok yolculuk (Avrupa, Afrika, Küba ve ABD) yapmıştı. Bu sırada yeni tanışlarını özümsemiş ve yansıtmış, daha çok yenilik tanımak için elinden geleni yapmıştı. Şiirlerini Batı dinleyicisinin önünde okumak için de hazırlıklıydı ve şunu da belirtmek gerekir ki, Mayakovski gibi, onun da geniş bir dinleyici kitlesine seslenebilecek düzeyde iyi bir ses yapısı vardı. Derken, 1961 Eylül'ünde sosyal, politik ve şiirsel açıdan pek çok sorun yaratan bir şiir olan *Babi Yar*'ını yayınladı. Sovyetler Birliği'ndeki Yahudi karşıtlığına yönelik en tartışmalı şiirlerden biriydi. Yevtuşenko'nun konuyu doğrudan ele alması son derece içten ve yürekliceydi. Onun dünya çapında tanınmasını sağlayan, her şeyden çok bu şiirdir. *Babi Yar,* derin duyuşlu ve güzel anlatımlı bir şiirdir ve tartışmalı amacını sevecenlikle harmanlayarak sunar. Bu, duyguları ve tutkuları tam

anlamıyla şahlandıran, pek çok güvercinliği harekete geçiren ve böylece şiir dünyasının gizil gücünü açımlayan olağanüstü etkili bir şiirdir. D. Starikov'un *Literatura Zhizn*'de (27 Eylül 1961) çıkan yazısı gibi kimi saldırıları getirdi. Starikov, "nemli olan, bu bağışlanmaz yanlışın kaynağının, onun komünist kuramdan burjuva kuramı konumuna belirgin çekilişi nedeniyle *Babi Yar*'a tıka basa doldurduğu yalanlar olmasıdır. Bu su götürmez." diyecek kadar ileri gitti. 1953 öncesi böyle bir saldırı şair için tehlikeli bir sonuç getirebilirdi ama, yönetici güçler yazın dünyasına mantıklı ve dikkatli yaklaştılar.

Onu, yaşıtı şair Andrey Voznesenski ile birlikte New York'ta gördüğümde, Birleşik Devletler'de yaptığı bir turdan henüz dönmüştü. Bu, onun Amerika'ya ilk gelişiydi ve Empire State Buildling'ten, köy bitkinliklerine dek gördüğü her şeyden hoşlanmış, yoğun bir ilgi duymuş görünüyordu. Soğuk ve dogmacı bir havası yoktu. "Ben dogmalar üzerinde yükselmedim," diyordu bir şiirinde. Dogmadan çok meraktı onu yönlendiren. Bu özelliği bir başka şiirinde şöyle anlatır:

Dar yarıklar gibi küçük gözler
merakla gözetler dünyayı.

Görüntüsüne gelince; Yevtuşenko uzun boylu, yakışıklı, göze hoş görünen, atletik yapılı, çevresine canlılık saçan genç bir adam. Dürüstlük, içtenlik, korkusuzluk gerekliliğini taşıyan şair tavrına; onursuzluğa, ikiyüzlülüğe saldıran şiiri konusunda içten-

liği ve doğrudanlığıyla etkiledi beni. İlk şiirlerinde bu tavrı kabadayıca meydan okumaya, zaman zaman abartı ve atılganlığa vardırmış olabilir. Ancak, gençlik ateşinin getirdiği bu diklenme, bir çeyrek yüzyıldır Sovyet halkını kuşatan yılların birikimi yapaylıklara karşı, şiirsel cephede kendi kuşağının savaşını vermesiyle kolayca bağışlatır onu. Buradan başlayarak, Yevtuşenko şaşırtıcı biçimde kendine özgü bir mantık ve az bir sınırlanma duygusuyla bir Sovyet vatandaşı olarak çıkar karşımıza. Kendine neredeyse sonsuz güveni, gereksiz tehlikelere girmesine neden olabilirdi ve onun sonuna dek dayanamayacağı düşünülebilirdi. Bununla birlikte, tıpkı bir ördek gibi, sürekli eleştirinin sırılsıklam eden sağanağından silkinip kurtulmayı ve tehlikeden uzak bir yaşam sürmeyi başarmış görünüyordu. Bu, 1963 yılının şubat-martına dek bile sürmedi ve *Autobiographie Précoce (Erken Gelişmiş Bir Biyografi)*'nin Paris'te yayınlanmasından sonra daha sıcak sulara sürüklendi. Yazdığı *Benim Rusya'm* adlı makale zaten bir önceki yıl *The London Observer*'de çıkmıştı; ama tüm olarak otobiyografinin etkisi, doğallıkla, daha büyük oldu. Yevtuşenko, Boris Pasternak'ın *Doktor Jivago* olayında tanık olunan tepkileri göze alarak, bir çalışmasını yurt dışında yayınlatma yürekliliğini göstermişti. Çünkü yapıtın o sıralarda Sovyetler Birliği'nde basılması kuşkuluydu. *Otobiyografi,* Ehrenburg ve Paustovsky gibi olgunlaşmış yazarların koruyucusuydu. Oysa kimilerine göre, artık Yevtuşenko çizmeyi aşmıştı. Haddini bildirmek gerekiyordu. Yevtuşenko,

Almanya ve Fransa'da bir okuma turuna çıkmıştı ve İtalya'ya, hattâ söylendiğine göre İsrail'e dek uzanması bekleniyordu. Acele Paris'ten Moskova'ya çağrıldı. Ve en azından 1965 başlarına dek Moskovada kalması kararlaştırıldı. Böylece, Princeton ve diğer Amerikan üniversitelerinde okunması umulan şiirlerini sunmak için 1963 Nisanında ABD'ye yapmayı tasarladığı geziyi gerçekleştiremedi. Bu sıralarda Batıyla birkaç ilişki dışında yurt dışına çıkması mümkün olamadı. "Sınırlar" açıldığı gibi, geçici olarak kapanmıştı.

Ancak bu uygulama, yalnızca Yevtuşenko'ya yönelik değildi. Başka bir konumda, ondan daha az yürekli olmayan şair Andrev Voznesenski'nin yanı sıra Nekrasov, Aksyonov gibi bazı romancı ve denemeciler içinde geçerli oldu. *Avant garde* yazarlara çok bağımsız ve modern, çok eleştirici ve "Batı düşünceli" gözüyle bakılıyordu. Yeni kuramsal değerlendirme, Ekim 1962'de keskinliği artarak yürürlüğe girdi ve gürültü patırtısı Haziran 1963'e dek süren hızlı bir tartışmayı getirdi. Kruşçev'in öfkesi, Aralık 1962'de Moskova Manej'inde bir sergi açan ve 8 Mart 1963'te uzlaşmaz görünen bir konuşma yapan yontucu Neizvestry gibi "modern" sanatçılara karşı patladı. Merkez Komitenin kuramsal birimine başkanlık eden L.F. İlyiçev'in konuşmaları geldi ardından. Günlük ve süreli yayınlardaki makale akışı benzeri, yazarlar birliğindeki konuşmalardan bir yığın oluştu. Resmi girişimlerin özü çoğunlukla aynıydı: Sosyalist gerçekçiliğin denetimli ilkeleri ışığında bir yeniden

gözden geçiriş, "birlikte kuramsal varoluş" olasılığını reddediş ve bireysel yazarlara şiddetli eleştiri. Genç Komünist Örgütleri birinci sekreteri S.P. Pavlov'un aşağıdaki konuşması bir örnek olarak yeterlidir: "Her akışta pislik var. Bu bizim genç yazınımızda da görülüyor. Özellikle, Yevtuşenko, Voznesenski, Okusava'da... Onların yapaylıkları ve cakalarından utanç duyuyoruz. Ünleri, gözlerini kör eden bu genç insanların en ilkel çekiciliklere kapılmaya başlamaları bizi utandırıyor. Ve bizim kuramsal düşmanlarımız çekicilik konusunda büyük uzmanlardır..." Tüm bu gürültü patırtı ve gözdağı vermelere karşın, yükselen sesler, son derece etkin olduğunu kanıtladı. Yeterince çok sayıda yazar tam bir savunma örneği gösterdi ve şimdilik kaydıyla bir tür *modus vivendi* getirildi.

KÖKENİ, GENÇLİĞİ VE İLK ŞİİRLERİ

Yevgeni Yevtuşenko kendini Sibiryalı diye çağırmaktan gurur duyar. 1954 şiirlerinden biri "Ben Sibirya tohumuyum (soyuyum)" diye başlar; Sibirya kökenli olmakla övünen başka Ruslara da rastladım. Bu bildirim, Rusya'da özel bir çağrışımdır. Bir "Sibiryalı" kendini, ne olursa olsun, alelade bir Rustan daha üstün sayar. Kendisinin, daha büyük, daha yürekli ve hepsinin ötesinde daha özgür olduğunu düşünmekten hoşlanır. Bu bize, Sibirya, hapishaneleriyle bir sürgün yeri olarak dile düşmüş olduğundan,

mantığa aykırı gibi görünebilir. Ama Sibirya, sınır insanlarının ve öncülerin yaşadıkları, politik sürgün ve başkaldırıların (Aralıkçılar ve direngen aydınlar; Dostoyevski, Baben, Mandelştam) yaşandığı bir diyardır aynı zamanda. Bu nedenle, Sibirya'da kesin bir aydın bağımsızlığı geleneği vardır. Dahası, Sibiryalı köylüler, asla, birer köle değildirler.

İşte Yevgeni Yevtuşenko da 18 Haziran 1933'te *Stantzia Zima* (Kış İstasyonu)'nda doğdu. Zima İstasyonu, Baykal Gölü yakınında, Irkutsk bölgesindeki ünlü Transiberian demiryolu üzerinde kurulu ufak bir taşra kasabası ya da yerleşim yeridir. Yevtuşenko, doğum yerini, pek çok şiirinde, özellikle *Zima Kavşağı*'nda (1956) ölümsüzleştirdi. Zima ayrıca *Konser, Babuşka* ve *Yine Zima İstasyonunda* gibi diğer şiirlerde de boy göstermiştir. Daha sonraki şiirlerinde aşağıdaki şen, ama etkileyici tanımlamayı buluruz:

Zima; çitli ufak istasyon
yarım düzine halsiz ağacıyla
ve bir kolhoz kadını, çuvalında besili
[domuz...

Zima, gerçekte, *Yine Zima İstasyonunda* adlı şiirde hüzünle tanımlandığı gibi, arada bir yolcunun uğradığı bir "taşra deliği" görünümünde olabilir, ama Yevtuşenko oraya çok bağlı olduğunu göstermiştir. Zaman zaman manevi yenilenme için oraya geri dönme gereksinimini duyar.

Yesenin'in anasına yaptığı gibi
Sana tapmadığım zaman mı oldu Zima
[İstasyonu?!..
Ne zaman sana dönsem Zima,
Hep yeniden doğmuş gibi olurum.

Orada hâlâ amcaları, halaları vardır.

Yevtuşenko bir Ukrayna adıdır. Büyük büyükbabası, bir toprak ağasının evini yaktığı için Zhitomir ilinden sürgün edilmiş bir köylüydü, bu da devrimin ilk günlerinde az rastlanır bir olay değildi. Büyükbabası Yermalay Yevtuşenko, Devrim ve iç savaş sırasında Doğu Sibirya köylü hareketine önderlik eden bir askerdi. Sonraları Kızıl Ordu'da komutanlığa kadar yükseldi. Yevtuşenko'nun Rus Devrimi için bir amaç olan tavrında ve Stalinciliğe duyduğu tepkide, büyükbabasının başlarda Devrimin en ateşli destekleyicilerinden olması ve ardından Stalin'in temizlik eyleminde suçsuz yere kurban edilmesi belirgin rol oynar. Tutuklama, sınırdışı etme ve büyükbabasının bütün bütün ortadan yok olması —bu gerçek genç delikanlıdan gizlenmesine karşın— sonunda o güne değin Stalin'i kutsal sayan Yevtuşenko'yu şoka sokmuş olmalı. Geçmişindeki bu olay, Kruşçev'in ünlü Yirminci Kongre'de yaptığı (1953) "gizli konuşma" sından sonra iyice gözünü açtı. Çok geçmeden kendi geçmiş ve bugününü yeniden gözden geçirip, yeniden değerlendirdiği uzun şiiri *Zima Kavşağı*'nı yazmaya başladı; ve bize Yevtuşenko'larla ilgili bazı şeyler anlattı.

Yevtuşenko'nun babası, daha bir aydın tipti. Düzenli bir yazın ve şiir okuru, bir jeolog, oğlunu "küçük yaşlardan beri ciddi biçimde okuyan bir kişi" olarak tanıtan bir adamdı. Aile, savaş bitmeden önce dağılmıştı. Baba yeniden evlendi ve Kazakistan'daki jeolojik çalışmalarına koştu. Yevtuşenko'nun annesi Zinaida 1910'da, Letonyalı bir ana babadan, Sibirya'da doğdu. Letonyalı bir matematikçi ve geometri ders kitapları yazarı olan büyükbabası Rudolph Gangros da temizlik hareketinde uydurma bir "Letonya casusluğu" masalıyla tutuklanmıştı. Boşanma sonrası Yevtuşenko bir dizi şiirinde, annesine olan saygı ve sevgisini açığa vurmuştur. *Seni Kutlarım, Anne* adlı şiirinde kendisine "ne ün, ne servet" ama "Devrim'e güçlü, onurlu bir inanç" besleme ve "korkusuz olma yeteneği" kazandırdığını yazar.

Genç Yevgeni, ya da aile içi adıyla "Zhenia", ilk gençliğinin tümünü Zima İstasyonu'nda geçirmedi. 1930'ların sonlarında annesi onu Moskovaya getirdi. Sonra savaş başladı. 1941 sonbaharında, Zhenia Moskova'dan çıkartılan pek çok çocuk arasındaydı. Sekiz yaşında amcaları ve halalarıyla yaşamak üzere yeniden Zima İstasyonu'na döndü ve burada üç yıl kaldı. Yevtuşenko daha sonra, bu yılların atmosferini ve özellikle Sibirya'daki müthiş yıl *'41*'i *Düğünler*'e (1955) ve belli başlı diğer şiirlerine aktardı. Kuşatma altındaki Moskovayı korumak için cepheye sürülen Sibiryalı acemi erlerin tek gecelik düğünlerini asla unutamamıştı. Bu şiirden, "Zhenia"nın "ayağını yere vurup, belini kıvıran" "usta bir halk oyunları dans-

çısı" olduğunu da öğreniyoruz. Şiirin sonunda ruhsal durumunu şöyle belirler: "Gönlüm dansta değildi/ama dans etmemek de olanaksızdı." Bu dizeler aynı zamanda onun yaşamındaki diğer zor anlara ve bir şair olarak yaşadığı daha güç günlere de uyarlanabilir. Zima İstasyonu, kırsal özgünlükler, taşra ve orman sahneleri (ünlü Sibirya Taigası) için bir geri plan yaratmasının yanı sıra, şairin gelişiminin ilk aşamalarında zengin bir folklor ve halk şarkıları kaynağı olmuştur. Gerçekten şair, şiir dilinde olduğu kadar, şiirlerinin bir bölümünde de, folklor öğelerini başarılı biçimde uygulamıştır. 1963-64 şiirlerinin bazıları son derece Sibirya'ya özgüdür ve folkloru vurgular niteliktedir. Ryazan'lı köylü şair Sergey Yesenin gibi, Yevtuşenko da doğduğu memleketin topraklarına duyduğu derin duygusallığı korumuştur. Ama o yalnızca bir köy şairi değildir; o bir kent şairidir de. Zaten kendini yarı köylü, yarı aydın olarak tanımlamıştır. Gençliği güç koşullarda geçmiştir. Okulda zorluklarla karşılaşmış, hatta birinden kovulmuştur. Ama tüm bu güçlüklerin ortasında şiir yazmayı başarmıştır. Çetin savaş yılları sırasında, Moskova'da, bir sinema şarkıcısı olan annesiyle çok sıkıntılı günler geçirmiştir. On beş yaşında bir süre babasının yanında kalmak üzere Kazakistan'a gitmiştir. 1952'de yayınlanan ilk şiir cildine *Geleceğin Madencileri* adını vermesi şaşırtıcı değildir.

Moskova'ya döndüğünde Moskova Gorki Edebiyat Enstitüsünde eğitim yapma olanağı sağlanmıştır. 1950 başlarında şiirleri, daha geniş bir gazete ve der-

gi topluluğunda yayınlanmaya başladı. Bu süre içinde, Tatar kökenli yetenekli bir şair olan Bella Ahmadullina ile tanıştı ve evlendi. İlk kitabını, bir anda başarı kazanan diğer beşi izledi: *Üçüncü Kar* (1955), *Şevkin Yolu* (1956), *Söz* (1957), *Yay ve Lir* ve *Çeşitli Yıllardan Şiirler* (1950). İlk şiirlerinde yüce amaçlarda yoğunlaşmış bir şair olarak belirir. Kulağa hoş gelen lirik sesler, uyak ve özgün vurgular üretir. Sonra bunlara, Rus insanının yazgısını, yurduna duyduğu sevgiyi ve çeşitli şiirsel motifler ekler.

Öyle görünüyor ki
doğadan koparıldık
ve dallarda soluk almasını öğrenemedik
Ama yüreğimizdeki aşk
tüm Rus olan şeylerle yaşıyor,
yeşil,
çiyle ıslanmış
ve mis kokulu.

Yeni kuşak Sovyet şairlerinin duygu ve tavrı, Yevtuşenko'nun *Sık Sık Dikkatimi Çeken Bir Şey Var* (1953) adlı şiirindeki dizelerde çok iyi anlatılıyor:

Haydi, sıkıntılarımızı birlikte paylaşalım,
Aramızda tartışıp, birbirimize aktaralım,
Ne tür adamlarız, daha fazla olamayacağımız,
Ne tür adamlarız, artık olmayı arzuladığımız

Bu şairler, bir şeyleri paylaşmalı, bir şeyleri kırmalı ve bir şeyler için çabalamalıydılar. Yevtuşenko'

nun 1953'ten beri yazdığı uzun şiir *Zima Kavşağı*'nda (1956) şair, yalnızca kendini, geçmişini, aile tarihini ve doğasını, Devrimin ilk günlerini değil, politik yanlışların ruhsal sonuçlarını ve Stalin'in ölümünü izleyen şok geçirtici ("Doktorlar artık kanıtlamışlardır hilesiz...") açıklamaları da ele almıştır. Tüm bunların sonucu olarak, eskiden "kuşkuları olmayan" şair, şimdi "birden kendime bu soruların yanıtlarını vermek zorunluluğunu hissettim," aşamasına gelmiştir. Akılcılığa güvenmekten çok, araştırıcı bir tavırla görünen sorunlara dengeli çözümler getirmenin zamanı gelmiştir.

1953 yılı Yevtuşenko'nun boyut değiştirmesine yardımcı oldu. O güne değin, umut verici bir şair olmasına karşın, hâlâ, sonsuz içtenliği içinde, şairliğin dolaşık yönlerini fark etmekten uzaktı. Profesyonel bir editör, bir şiirin satırları arasına, Stalin'e övgü niteliğinde bir iki satır sıkıştırdığında bir gözünü kapattığını ve böylece "kişiliğin inancı" olarak etiketlenen birikime göz yumduğunu kabul eder. Bununla birlikte, doğmaya başlayan sorumluluk duygusu, Yevtuşenko'yu daha katı bir tavra itti ve şiirsel dürüstlüğünde ısrarlı olmaya başladı. Ayrıca, daha yürekli yazıyordu ve o güne değin yüzeyin gerisinde kalan konulara parmak basıyordu. 1930-40'ların müthiş yanlışlarını kabul etmek gerektiğinde odaklaşıyor ve gerçeğin söylenmesinde ısrar ediyordu. Sonunda hepsi açığa çıkarıldığında, doğal olarak tartışılabilir nitelik kazandı ve belli kesimlerden hoşnutsuzluk feryatları yükselmeye başladı:

Bu, zaman zaman benimle
daha da güçlenecek ve diyecekler ki:
"O, dilini tutsa daha iyi olur!"

Yevtuşenko'nun şiirinde açığa çıkarmaya başladığı konular, bunu yaparken tavrı bireyselse de tamamen öznel şeyler değildi; 1950'lerin yeni "atomik dünyası"nı kavramak yazgısıyla baş başa kalan genç kuşağın özlemlerini ve isteklerini de daha geniş biçimde yansıtıyordu. Bu yeni "oğullar" kuşağının başlıca görüntülerinden biri, ağa yakalanmış ve ruhsal açıdan Stalin döneminden kalan eski dalkavuk "babalar" kuşağına karşı kaçınılmaz ve çok —uzun süre— gecikmeli bir karşı gelişi temsil ediyor olmasıydı. Bu; Turgenyev'in *Babalar ve Oğullar*'ında vurguladığı gibi, iki kuşak arasında, dokunaklı olduğu kadar kaçınılmaz bir yüzleştirmeydi ve şimdi, yüz yıl sonra, artık insanın iyiliğine inanmayan köktenciler ve gelenekçi kuşakla hesaplaşmak için genç idealistlerin dönüşüydü. Ne yanlış varsa, paklanmış, yeniden ayıklanmış, zamana uygun biçime getirilmişti. Devrim, bir kişinin, ya da Stalinci bürokrasinin keyfi isteklerinden daha fazla bir şeydi. Bu, yalnızca Rus insanının ruhunda süren derin duygusal ve eleştirel değişimdeki anlaşılmaz durum değildi. Ama, babalar ve oğullar arasındaki uyuşmazlığa bakılırsa, "babalar"ın, belki de gediğin büyümesini ya da hattâ ortaya çıkıp alenen onaylanmasını önlemek için çaba göstermeleri şaşırtıcı olmaz. Kruşçev, bunu bir yana attı: Sovyet Sosyalist toplumunda, kuşaklar arasında aykırılık yoktur. Bir babalar ve oğullar sorunu da yoktur. Başka

 bir deyişle, Yevtuşenko, Voznesensky ve diğer genç şair ve yazarların "gelişmemiş" oldukları ve kendilerinden daha deneyimli olan "büyükler"ini dinlemedikleri için sürekli eleştirilmelerine karşın, çok canlı bir biçimde varolan bu sorun düzenli olarak örtbas edilmeye çalışılıyordu. ("O çok genç... Etrafında daha yaşlılar da var. Bu acelesi ne?") Diğer yanda, Vasily Aksyonov adlı bir yazar Warsaw *Polytika*'da (Bahar 1963) basılan bir söyleşide şunları söylüyordu: "Günümüz Sovyet gençliğinin yapısı, kişiye tapınma günlerinde yerleşmiş olan yaşam tarzını ve geleneklerini reddetmekte şekillenmiştir. Genç insanlar, bunların her ikisini bir bütün olarak ve kendi ayrı anlamlarında reddetmekte, bu durum eski kuşağın bazı temsilcilerini tedirgin etmektedir."

Şiirin, Yevtuşenko'ca uygulanan işlevi yalnızca olumsuz ve eleştirel, sosyal ve politik, ahlaksal ve eğitici ("iyi şeyler yapsa da bir şeytan bağışlanmaz") değildi. Doğası nedeniyle, şiir duygu ve duyarlığın dili, estetik onay ve amaç bildirisinin bir biçimidir. Yeni kuşak şairleri, kendi sosyal amaçlarını olduğu kadar, bir dizi estetik ve duyarlık inancını da yeniden doğrulamak zorundaydılar. Şiirin kendi içindeki bütünlük ve sağlamlıkta yenilenmiş bir inancı, dil ve sözcükleri kullanma biçimi olasılıklarını ve sözcük değerini, sonra doğru biçimi bulup bunu yeni bir içeriğe uyarlamayı gündeme getirmek zorundaydılar. Son on yılda Boris Pasternak, Nikolai Zabolotzky ve Leonid Martynov gibi daha eski şairlerin de desteklediği lirik bir canlanma gözleniyordu ve başlarında Yevtuşenko ile

bu hem eleştirel, hem olumlu canlanma şairlerinin verdiği yeni bir dünya sözünün, artan bir dinleyici kitlesinden keskin bir yanıt getirmesi şaşırtıcı değildir. Yeni şiirin içtenlikle benimsenmesinin en iyi göstergesi, şiir kitapları satışının inanılmaz ölçüde artışı ve şiir okurları arasına yoğun katılımlardır. Yevtuşenko'nun kitapları 20.000'lik ilk baskıdan (1959), 1962'de 100.000'lere ulaşmıştır. Voznesensky ise 5.000'den (1960), 1964'te 60.000'e fırlamıştır.

Yevtuşenko'nun bir tür, gençlik dolu, coşkulu bildiri şiiri, *Prologue*'da, daha özgür, sanatla daha sarmaş dolaş olma yönünde bir direnme ve başkalık gereksinimi vardır:

Kendimdeki başkalık gibi
istiyorum sanatın değişmesini de...

O, ayrıca, "hareket", "ateş", "tazelik" ve hepsinin ötesinde, yaşam sevincinde de ısrarlıdır. Bu, neredeyse Rönesans duyarlığındakini andıran sevinç ve coşku, şairin tipik özelliğidir. *Moskova Yük İstasyonu*'nda örneklendiği gibi... Yevtuşenko'da, bir yanda, müthiş bir ruh zenginliği, öte yanda huzursuzluk, gerilim ve bastırılmış şiddetli bir acı ("tüm ruhumda cenkleşen gerilimler") vardır. Şiirin itici gücü olduğunu sık sık kanıtlamış olan bu ikilem, daha sonraki Sovyet şiirinde yeni ve daha öznel bir öğenin ortaya çıkışını gösterir. Bu öğe, Rus şiirinde hep olmuştur ve Yesenin ile Mayakovski'nin şiir dünyasının ayrılmaz parçası haline gelmiştir.

Boris Pasternak'ın aniden öldüğü 1960 yılında, Yevgeni Yevtuşenko artık olgun ve kendine güvenli bir şairdi. Daha önemli, daha büyük işler peşinde koşmaya hazırdı. Avrupa ve Birleşik Devletlerle ilişkiler kurma aşamasındaydı. Ufuklarını genişletecek, şansını deneyecekti. Gerçekten de, uluslararası ünün yakınlarındaydı. Ve güçlü amacına dışarıdan katabileceklerinin sınırını keşfetmek üzereydi. Yevtuşenko'nun 1960'tan 1965'in başlarına değin çalışma ve eylemleri başlıca iki aşamada toplanır; ilki, 1963 Martına, yoğun eleştiriye karşın, yurtdışına çıkma ve *Babi Yar; Stalin'in Mirasçıları* ve *Konuşma* gibi en çekişmeli şiirlerinin bazılarını yayınlama konularında görece daha özgür hareket edebildiği günlere değin sürer. Paris'te *Otobiyografi*'sini bastırmış, ayrıca, Moskova'da üç ciltlik şiir kitabı çıkarmayı, bunları Sovyet gazetelerinin, süreli yayınlarının ve dergilerinin çoğunda yayınlatmayı başarmıştır. İkinci aşama, onu daha az bağımsız kılmak ve caydırmak için her türlü gücün sarf edildiği dönem, yani 1965'e değin, çeşitli baskılarla sürmüştür. Bu son aşamanın öncekilerden farkı, Yevtuşenko'nun Sovyetler Birliği'nde sınırlanması ve geçen iki yılda bir tek kitabının bile bastırılmamasıdır. Yine de, yayın dünyasından yaklaşık altı aylık bir ayrılık sonrası yeni dönem şiirlerini dergilerde yayınlatabilmiştir.

1960 sonunda çıkan *Yabloko* (Elma)[3] adlı tek cil-

3. Ayrıca, ünlü bir Rus şarkısının adı.

de, Yevtuşenko, *Tazelik, Analarımız Göçüyor, Moskova Yük İstasyonu, Güldürü, Horozlar* gibi, kitabın içerdiği kırk iki şiirden yalnızca beşini almıştı. Bu şiirler konuların engin çeşidini gösterir. Bir kısmı rastlantısal, diğerleri yansıtıcı; kimi daha programatik, kimi salt lirik. Şairin saf coşkusundan hüzne değin değişken ruh halini yansıtır. Sevgi ve yitiklik, çalışma ve eğlence, sanat ve politika, Semerkant ve Volga üzerine şiirler vardır. Ayrıca, kendi kuşağının gençleri, onların sevdaları ve kişisel uğraşlarını da dile getirmiştir. Tekrarlanan aşk ve özel ilişkiler konusu, Sovyetler Birliği'nde yeni, yürekli bir konudur. *Güldürü*'de Yevtuşenko, "kayıtsız şartsız otorite" yanlılarına karşı mücadele anlayışını ortaya koyar.

Güldürüyü katletmeye çalıştılar
ama o nanik yaptı onlara.

Bu konuyu, ilerde, *Manej Sanat Sergisi*'ndeki savaşımından sonra yazdığı *Nefertiti* (1964) şiirinde yeniden canlandırdı. Şair bunda, "politik gücün geçici otoritesine karşı sanatsal çalışmanın kalıcı niteliğini" savunur (burada sözü geçen, Nefertiti'nin büstüdür).

...doğada, otorite güzellikle yüz yüze
[geldiğinde
gücünü yitirir.

Yevtuşenko'nun Kırım'da, Koktebel'e yaptığı gezi sırasında yazdığı *Horozlar*'da, öten horozlar, okuru

 silkinmeye çağırırlar. Onun gençlik ve yaşam dolu *Moskova Yük İstasyonu*'nda, öğrenciler konuşmak için platforma çöktüklerinde, özellikle "sibernetik, Mars ve Remarque"ı tartışırlar. Yeni Sovyet kuşağını bundan daha iyi anlatacak bir başka tanımlama olamaz. On ya da yirmi yıl önce, Marx'ı tartışabilirlerdi ancak. Remarque'a gelince, onun Sovyet gençliği için çekici oluşu, gelenekçi karşıtları hâlâ kederlendirmektedir. Bir başka şiirinde şair, diğer şeyler arasında, "müzik ve dil"de "tazeliği" çağırır. Yevtuşenko, sorunu, pıhtılaşmış kuramsal sanatın küflü geçmişinin ağırlığına karşı bir başkaldırı olarak son derece ciddi boyutlarda ele alır. "Tazelik", bu koşullarda bir yenileniş çığlığıdır. Aynı konu, nükteli olmakla birlikte, daha doğrudan ve vurucu şiiri *Fişekler ve At Arabaları*'nda (1960) da işlenmiştir. Şair bunda, "at arabası" benzeri romanlar, operalar ve kuşkusuz şiirlerde, donmuşlukla yepyeni fişek gibi bir sanat arasındaki zıtlıkları ortaya koymaktadır. Bir meydan okumayı çağrıştıran bu bildiride bellidir ki, "profesyonel" yazarlar ve sanatçılar hedeflenmiştir. Bunu, Galileo ve *pompier* tarzı sanatçılara karşı Van Gogh kılığında yapmıştır. "Bilgiçlik taslayanlara gereksinmemiz yok" der. Yevtuşenko bu görüşte elbette ki yalnız değildir. Örneğin Andrey Voznesensky, daha karmaşık şiiri *Parabolik Şarkı*'da (1960) Gaugin'i geleneklere karşı çıkışın simgesi alarak aynı şeyi yapmıştır.

Bu, belki de, gününün can çekişmekte olan geleneksel kurumlaşmasına saldıran Victor Hugo'ya daha çok benzemektedir. Böylece, Sovyet şiirinde, özel-

likle yaratıcılığı savunma ve olası kılma ile ilgili noktanın daha bir önemsenmesine yönelik sağlıklı belirtiler görünmeye başlar. Tehlike, tabii, şiirin büyüsü zararına bildiri öğesinin ağır basmasıdır. Ama Yevtuşenko, şimdilerde bir eğitici konumundaysa da, şiirinin lirik niteliği, azalmak bir yana, giderek artmaktadır.

Yevtuşenko için, tıpkı Voznesenski için olduğunca, 1961 bir tehlike ve serüven yılı olmuştur. Birlikte yolculuk eden iki şair, Nisan ayında ilk kez Birleşik Devletler'e gitti. Bu gezi, ikisinde de bir birikim yarattı, Amerikan tarzıyla ilgili şiirler yazdılar. Voznesenski, yeni bir biçim geliştirmeye sıvandığında, o güne değin yaptığı en ilginç çalışmayı, *Üçgen Armut* (1961) başlığı altında bir şiir dizisi olarak hazırladı. Yevtuşenko'nun yarım düzine kadar şiirindeki şairce tepkisi daha bir rastgeledir. Eğer iki şair karşılaştırılırsa, Voznesenski'nin modern bir sezgi aracı olarak görüntüye daha fazla dikkat çekerek, daha yoğun, daha sürekli yazdığı gözlemlenebilir. Onun dilinde, modern teknik sözcüklerin kapsamı geniştir, ve bu da şiirine özellikle modern bir çeşni katar. O, Yevtuşenko'dan daha bir kent şairidir.

Yevtuşenko daha geniş kapsamlı amaçlara, daha büyük bir serbestiye ve halkla daha yakın bir ilişkiye sahipti. Aralarındaki bu hacimli farklılıklara karşın, Yevtuşenko ve Voznesenski, pek çok görüşü de paylaşıyorlardı. Bir şair diğerinden "daha iyi" diye bir kıyaslama yok gibi görünüyordu. Her biri, kendi yolunda değerli katkılarda bulunuyorlardı. Yevtuşenko, Kü-

 ba'ya, ertesi yıl da tekrarladığı bir yolculuk yaptı. Sonuç, devrimci adadaki izlenimlerini yansıtan bir güldesteydi. Paris yoluyla Sovyetler Birliği'ne döndü. Bir önceki yıl, zaten İngiltere, Fransa, Katalonya, Afrika ve Bulgaristan'a gitmişti. Tüm bu yolculuklar şiirlerine yansıdı. 1961 Eylül'ünde, yurtdışından döndükten sonra, uluslararası ün kazanan şiiri *Babi Yar*'ı bastırdı. Başlangıçta onu kabul ettirmek için hayli zorlandı, ancak sonunda, en üst yetkiliye başvurusu üzerine, şiir, *Literaturnaya Gazeta*'da çıktı. Bu, Sovyetlerde hâlâ acıyan kimi yaraları açığa çıkarmak için son derece cüretli ve yürekli bir hamleydi.

1960-61 yılları Yevtuşenko için, gerek şiirinin gelişimi, gerekse ününün yaygınlaşması açısından çok büyük önem taşır. Her biri 100.000 baskı yapan iki cilt yayınladı. *Bir El Sallayış* (Vzmakh Ruki, 1962), 352 sayfalık bir cilttir. Elbette, içindeki tüm şiirler yeni değildi. Kitap üç bölümdür: *Yurtdışı Şiirleri; Bırakın Büyük Olalım!* ve *Sabah Şiirleri*. Sonuncusu 1953'ten 1960'a ilk çalışmalarından bir seçmenin oluşturduğu altmış beş şiiri içerir. Çoğu önceden incelenmiş şiirlerdi. Yurtdışı Şiirleri bölümünde, Yevtuşenko, yabancı ülkelerle —İngiltere, Fransa, Katalonya, Bulgaristan, Gana, Liberya, Togo— ilgili yirmi sekiz şiirini bir araya getirdi. Bu şiirler, şurasına burasına manevi öğütlerin ya da uyarıların serpiştirildiği bir tür şiirsel güce havasında bir gezginin ilk izlenimlerini taşımaktadır. Şiirlerin onu Paris ve Fransa; dördü Küba; sekizi Afrika üzerinedir.

İngiltere ile ilgili, hiciv özellikleri taşıyan bir tek

şiir, *Uriah Güruhu* vardır ve Yevtuşenko bu şiirde kısa bir süre karşı karşıya kaldığı bir gümrük görevlisini anlatır. İki şiiri Amerika konuludur: biri güya Kopenhag'da bir havalimanı lokantasında gördüğü Hemingway; diğeri, 1961 Harvard ziyareti hakkındadır, ki bunda, Amerikan ve Rus bülbüllerinin eş doğasını coşkuyla anlatıp ardından iki ülke arasında dostluk için bir ricada bulunur. Bu şiirlerin ikisi de, bana öyle geliyor ki, diğerlerinden daha sağlam bir lirizmle yüklüdür. Hemingway şiiri rastlantısal değildir. On yıldan fazla bir süre Hemingway; Yevtuşenko için yalnızca bir kahraman değil, aynı zamanda yazma olayında bir örnek —az ve öz anlatım, mertlik bağlamında bir örnek— olmuştur. Elli yedi şiirin orta bölümünde, *Bırakın Büyük Olalım!*, çeşitli yerlerde tartışılmış ya da aktarma yoluyla söylenmiş, *Düşman, Bir Meslek, Fişekler ve At Arabaları* ve *Güldürü* adlı politik içeriği ağır basan şiirleri toplamıştır. *Bırakın Büyük Olalım!*, Yevtuşenko için düstur gibi bir şeydir. Yüreklice bir meydan okuyuş —bırakın daha yüksek ahlaklı bir gezegende yaşayıp çalışalım— çok gerekli ve yeni bir amaç olarak yorumlanabilir.

Yevgeni Yevtuşenko'nun sonraki kitabı *Acıma* (Nezhnost), hemen *Bir El Sallayış*'ın ardından çıktı. Bu kitap, 1962 sonbaharında Voznesenski'nin *Üçgen Armut*'unu izlemişti. Her iki kitabın kapağı da daha önce yazarlarınca yayınlanmış diğer kitaplarınkinden çok farklıydı. Bunların, Mondrian'ın sanatını çağrıştıran modern geometrik desenli soyut kapakları vardı. Aslında bir Sovyet kritiği bunu rahatça "biçimci-

lik"le nitelendirebilirdi. Bu kitapların görüntüsü farklıydı, moderndi. Daha da şaşırtıcı olan, *Acıma*'nın 100.000 adet basılmış olmasıydı. Bu kitabın baskısı sırasında Yevtuşenko yurt dışındaydı. Yeniden Küba'ya gitmiş, bir ay kadar da, nisan mayıs arası, İngiltere'de kalıp şiirlerini Londra, Oxford, Cambridge ve başka yerlerde okumuştur. Bu, yurtdışında birkaç ay geçirmeyi başarabildiği üçüncü yıldı. Gerçekten de uluslararası basında sürekli bir haber konusu olmaya başlamıştı. *Acıma* iki bölümdür. Yirmi iki şiirlik son bölümü Küba'ya adanmıştır. *Bir El Sallayış*'taki Küba şiirleri artık koca bir dairenin içine girmişti. Ayrıca, en azından iki şiir, *Bir Amerikan Mezarlığı* ve *Kahraman Hemingway*, geniş biçimde Hemingway,i odaklaştırarak Amerikan konularına dokunur.

Amerikan Mezarlığı
İnsanların terk ettiği
keder ve hüzünle bakınır
sanki sevgi aranır gibi.

Mezarlık havasını yansıtıp, bir Kübalı kadının Birleşik Devletler'den dert yanmasını aktarırken, Yevtuşenko, Hemingway için kederlenir:

O öldü, ama onun ölümsüz dizeleri
bize dokunup yaşam verecek,
ama biz, Amerika, onu hiç çağırdık mı
["gringo" diye?

Bir Rus, ben, tüm yaşamımla
ve hareketin, yapının, yaratının
tüm yazgısıyla çok isterim,
Amerika, seninle birlikte olmayı.

İsterim ki "gringo" sözcüğü
tüm sözlüklerden silinsin,
tüm uluslar böylece saygı duyabilsin
evlatlarının mezarlarına.

İkinci şiirde Yevtuşenko, Hemingway'in *Yaşlı Adam ve Deniz*'inin kahramanı Anselmo adlı yaşlı balıkçıyla tanışır ve konuşur. Yevtuşenko'nun kuşağındaki genç bir Sovyet şairi için devrimci Küba deneyimlerinin büyük ölçüde büyüleyici olduğu gelebilir akla.

Devrim belalı iştir
ama karanlık değildir,
şeytan alası!
Devrim
her şeyiyle yok eder
işgüzar ve gösterişçileri.

Acıma'nın ilk bölümü, hemen hemen tümü yeni, yetmişdört şiiri içerir. Konu açısından da bereketlidir. Paris ve New York (*Bitnik Kız* ve *Bitnik'lerin Monoloğu*, daha eski *Kızgın Genç Adam*'dan daha iyidir-

 ler) hakkında yeni şiirler, çeşitli tartışmalı şiirler ve bir dizi kadın şiiri vardır. Tartışmalı şiirlerinde, *Bal* gibi, saldırısını resmi savaş figürünün insanlık dışı tavrına (*O Hâlâ Yaşıyor*) ve New York'ta yazdığı "Bir Amerikan Yazarıyla *Konuşma*"da, bazı "meslektaş" larına şiddetle hücum eder.

Evet, ben yetenekli insanları savundum,
yazar bozuntularını karaladım.

Kuşkusuz *Babi Yar,* bu bölümde olurdu, şayet yeniden basılma olanağı bulsaydı. *Kadınlar, Boyunbağı Satıcısı Kadın* ve *Kadın ve Deniz* gibi diğer bazı şiirlerinde Yevtuşenko doğa ve kadına ağırlık vermiştir. *Kadın ve Deniz*'de, kendini kararlı ve güçlü gösteren bir kadına duyduğu hayranlığı dile getirir:

Gerilim, dert ve sıkıntı anlarında
korkaklık dışında
kıvranmaya başlarız,
derken, yaşam dolu
gülmeyi seven bir kadın
bize erkek olduğumuzu hatırlatır!

Ve ilk şiirlerinden *Anlamıyorum*'da, yaşamın acılarına katlanmak zorunda kalan kadınlar için yine aynı sevecenliği görürüz:

Dağınık bukleleriyle bir satıcı kadın
beceriksiz ama hünerli elleriyle...

Zorla bakıyorum,
ve acı saplanıyor yüreğime,
acıma, bilmelisin,
içten acıma
onun tertemiz, tükenmiş elleri için
[hissettiğim...

Kadına karşı bu sevecenlik, Boris Pasternak'ta da görülür —şiirinde ve *Doktor Jivago*'da. Yeştuşenko, sade insana ve haksızlığa uğrayana sevgiyle baktı. Bu yüzden bile kınandı, suçlandı. Ama bu, *Bal*'da açık biçimde gözlendiğince, Yevtuşenko'nun, Rus insanının çektiği acıların farkında olduğunu söyleme biçimiydi. Bu evrensel sevecenlik duygusu kitabının başlığıyla açıklanabilir— *Acıma*. Bu bağlamda, tavrı insanlara karşı sevecenlik, çıkarcı bürokratlara karşı sertlik olarak tanımlanabilir. Gerçekten de, bir zamanlar *Voprosy Literaturi*'nin hazırladığı bir ankete verdiği yanıtta, Yevtuşenko, geleceğin ideal "Komünist Devleti"nde yalnızca iki Bakan olması gerektiğini yazmıştı ki, bunlar, Sevecenlik (Nezhnost) ve Gerçek (Pravda) idi. *Kharkov'a Çağrı* ve *Demir* gibi neşeli ve gürültücü diğer şiirlerinde onların ses tekrarları ve telaffuz benzerlikleri, Pasternak'ın ilk şiirlerinden bir ses, bir kımıltı getirir. *Demir,* Pasternak ve onun Peredelkino'daki mezarı için yazılmış mersiye tarzında bir şiirdir— "Onunki kocaman çocuksu bir gülümsemeydi/bu çağın bir şehidinin yüzündeki." Ve tıpkı Pasternak gibi hızla akıyor:

Göllerdeki huzur,
çatırdayan buzullardan engel,
Pazaryerlerinin bahtı,
mabetlerin bütünlüğü,
şiddetli esintide bahçeler ve kent kümeleri.

Kharkov'a Çağrı'da, Yevtuşenko, sözcüklerin sesinde saf neşeyi, çağrının kamçılayıcı ritminin bir tür dansa dönüşen sesini anlatır. Şiirin sonuna kadar, Yevtuşenko tarzında, çağrı, yüreğin gençliğindeki kesin doğal özgürlüğün bir simgesi olma özelliğini de taşır.

Kim varsa genç hepsi
memnun çağrıdan.

Ama şair, yanı sıra, içinde yürümek zorunda olduğu bir başka tür çağrıya da dikkat çeker.

her yanda bana hücum eden,
kurnazca atılan
[iftiraların
alayların seslenişi.

Sonunda şiiri şöyle bağlar: "çağrı/bir ödüldür/ engellerden korkmayanlara."

1965 başlarında, *Acıma,* hâlâ Yevtuşenko'nun Sovyetler Birliği'nde basılan son cildi olma özelliğini koruyordu. 1962 sonlarında, Yevtuşenko'nun yeni şiirlerini yalnızca, günlük gazetelerde, süreli yayınlarda ve dergilerde görebildik. Önemli şiirlerinden *Sta-*

lin'in Mirasçıları yalnızca *Pravda*'da basıldı (21 Ekim 1962). Yevtuşenko, Stalinciliğin yeniden dirilmesini önlemek için uyanık olmak gerektiğini anlatıyordu ısrarla— "bir daha hortlamamacasına Stalin'e hayır...". Yevtuşenko bu noktada çok olağanüstü bir durumda olmalıydı; konuştu, saldırıldı, yine konuştu ve en kışkırtıcı konuları gündeme getirdi. Her şeye cüret eder gibiydi. "Şiir"inde bile dile getirdiği yüksek bir doruğa ulaşmıştı.

Şair
açıkça beliren Kutuzov gibidir...
Ona sağdan soldan iftiralar
atarlar,
ama o küçümsemeyle bakar yalancılara.

Ama *Stalin'in Mirasçıları,* yalnızca bir politik şiirden çok fazla bir şeydir. Bu şiir, Stalin'in yol açtığı zarar ve acının da sesidir.

1963 Şubat'ının başlarında Yevtuşenko, Batı Almanya'ya bir şiir okuma gezisi düzenledi. Oraya ilk kez gidiyordu. Hamburg'da ve şiirlerini okuduğu diğer yerlerde hevesli öğrencilerden oluşan bir dinleyici kitlesiyle karşılaştı. *Stern* dergisi, sayfalarında ona geniş yer verdi. Almanya'dan, yine büyük ilgiyle karşılandığı Fransa'ya geçti ve *Otobiyografi*'sinin Paris *L'Express*'te yayınlanmasını kabul etti.

Yevtuşenko aynı yılın Mayıs'ında Zima İstasyonu'na ve Sibirya'nın diğer bölgelerine doğru uzun bir geziye çıktı. Bir süre, Pechora Irmağı'nın ağzındaki küçük bir köyde kaldı ve Ağustos'a kadar yeni bir di-

 zi şiir hazırladı, bunları *Yunost* adı altında 1963 Eylül'ünde yayınladı. Altı aydır, Yevtuşenko'nun yayınlanan ilk şiirleriydi bunlar.

Yevtuşenko'nun *Yunost*'taki şiirleri mayıs ağustos arasında yazılmıştı. Bunların yanı sıra *Gençlik Yıllarının Mutluluğu Güzeldir* ve *Olena'nın Ayakları* gibi sevimli lirik şiirleri içeren *Yeniden Zima İstasyonunda* ve *İnsanlar Gülüyor Bir Duvar Gerisinde* isimli güldesteleri de getirdi. *Olena'nın Ayakları*'nda anlatılan *Babushka Olena*, yabanıl doğada yaşayan kendine yeterli bir kadındır. Şiirin bir bölümü şöyle:

Boyun eğmeye alışmadım hiç—
Hep korudum onurumu,
ve acılar düşürmeyecek beni
ayaklarımın üzerine...

İnsanlar Gülüyordu'da Yevtuşenko'nun lirik yanının ağır bastığını görürüz:

İnsanlar gülüyordu bir duvar gerisinde
Benimle alay etmekti sanki
Tüm gülenlerin hedefi
ve nasıl da çirkin gülüyorlardı.

Pechora'nın havası onun soluğunu açmıştı sanki. Bu şiirlerde, şiirsel kaynaklara daha bir egemendir ve lirik özellik daha güçlenmiştir. Yeni şiirlerinin çoğunun balad tarzında yazılması da dikkat çekicidir.

Yunost dizisi, *Oktyabr*'ın Aralık sayısında eleştirildi ve Yevtuşenko bir kez daha "kendine hayranlık"la suçlandı. Bununla birlikte, Şiir Haftası'nda, 13 Aralık'ta Yevtuşenko halk huzuruna çıktı ve *Ceza Mangasına Balad* isimli şiirini okudu. Bunda, kendini böyle bir mangadaki bir askerin yerine koyar.

1964 Martında uzun şiiri *Stenka Razin'in İdamı* ile Lenin'i ve onu Rus halkına olan yakınlığını anlatan uzun bir şiiri yayınlandı. Bunların her ikisi de lirik baladlardı.

Yevtuşenko şimdilerde hâlâ esnek ve faal. Son şiirleri nitelik ve nicelik açısından değerlendirilecek olursa, Sibirya'ya yaptığı yolculuğun ona yepyeni bir güç verdiği anlaşılır. Şiirlerinin derinliği ve soluğu arttı. 1965'in Yevtuşenko'su, 1959'daki adından kesinlikle daha büyük, daha iyi ve daha önemli bir şairdir. Whitman, Mayakovsky ve Yesenin'i sürdürerek, daha içten bir lirizmle, geniş bir dünyanın olabilirliğini birleştirme çabasındadır.

Yevgeni Yevtuşenko; şiirin özgürlüğü, anlatımının bağımsızlığı adına bir savaşı sürdürmektedir ve doğrusu istenirse bu onun özüdür. Kendi kuşağı için yazdıklarına bir göz atalım.

Biz, ama önsözüyüz, bir önsözün
bir ilkyazı; daha yeni bir ilkyazı için!

New York, Ocak 1965

ŞİİR
KANDIRILAMAZ

ÜNLÜ OLMAK GÜZEL DEĞİL

Çeviren: NESRİN ARMAN

Yazımın başlığını Pasternak'tan aldığım bu satır oluşturdu. Övünç dışında bir duygu olan küstahça gururu karıştırmadım hiç işin içine. Bundan okuyucularımın emin olmasını isterim. Şiiri uğraş edinirken ünü düşlemedim. Ama ünlendim. Bunu söylerken okuyucumun düşüncesine ters mi düşmüş olacağım şimdi. Bu bir yalan da olabilirdi. Ama ün, büyüleyici bir metresten bir hayli ötededir. O, sonsuz armağanlar ve sevilme belirtileri bekler; o, sinirlidir, kıskançtır, dostlarımla tartışmama neden olur, bir konuda yoğunlaşmamı engeller, ilgisiz ziyaretlere sürükler, terk etmekle tehdit eder. Pek çoğu, böylesi gösterişli bir ziynet için kıskanır beni. Eğer onunla bir süre yaşasalar fikirlerini değiştirirlerdi. Ama kıskançlık asla kendini kabul etmez. Kendi kuşkularının gerisine saklanır. "Şu adam zafere ulaşmak için amma da çatlak bir rota izliyor? Hepsinin ötesinde biz dürüstüz, ve henüz, tanınmıyoruz."

Ve böylece, övgüden masallarla kuşku söylentileri doğuverir. Ve kendinizle ilgili olanları yeterince dinlediğinizde, dayanıklılığınızı yitirir, gerçekten kim olduğunuzu merak edip korkmaya başlarsınız. Kamuoyunun meraklı gözleri altında yaşıyorsanız, her dürüst eyleminiz kimine kahramanca görünür; her incitici davranışınız ise, kimine cinayet. Elbette, ateş olma-

yan yerden duman tütmez, ama bir masalın dumanı zaman zaman doğanın ateşini gizler. Medusa'nın kafasıdır ün, dedikodu yılanlarıyla bezenmiş. Yüzüne bakmak, taşa dönmek demektir, onu anıt saysalar da. Ününüzün güvenli bir yansımasını görmek için Perseus'un koruyucu kalkanını gereksinirsiniz. Serüveninin başlangıcında bir sanatçı ün için mücadele vermeli, eğer kazanırsa, bu kez de onunla nasıl mücadele edeceğini öğrenmeli.

Batı'da yayınlanan, kendimle ilgili bazı makaleleri okuduğumda, cehennemin dibine batası "Y.Y." nin kim olabileceğini merak ederim. Fotoğrafçıların flaşlarında parlayan bir film yıldızı mı? Kırmızı pelerinini boğaya doğru sallayan bir matador mu? Doğu ve Batı arasında gerili gevşek ipin üzerinde yürüyen bir ip cambazı mı? Ya da İngiltere'nin kızgın gençlerinden Kingsley Amis'in dediği gibi, Kremlin adına çok gizli bir görev üstlenen sivil ajan kimliğinde biri mi? Armand Lanoux'un yapıtına konu edip, Goncourt ödülünü kazandığı isyancı Stenka Razin mi?* Veya belki de, SSCB'ye de gelen, *Amerika* dergisindeki gibi, her önüne gelene kendisine "yalnızca Zhenia" demesini isteyen hoş, meraklı bir gezgin, bir Sovyet Beatle'ı mı? Votka ya da kara havyar gibi bir ihraç ürünü belki de. Liberalizm'e sıvanmış bir konformist? Ilımlı görünümünde bir radikal? Veya çağın çalkan-

---

* **Razin**, 1660 sonlarında Rusya'nın güneydoğu sınırında başlayan bir köylü isyanının ve Kazakların lideriydi. Moskova'ya sadık Kazaklara yakalanarak işkence gördü, başkentte idam edildi (Çevirenin notu).

tılarıyla keskinleşerek Yevtuşenko adlı garip bir kok- 47
teyli oluşturan bu saydıklarımızın tümü.

Bir yanda Yahudi-karşıtlığına, bürokrasiye vb. karşı bir savaş içinde. Bu uzun bacaklı zayıf Rus'a sarılıp güven veren bir sesle, "Çıkar gözetmeksizin girişti̇ğin bu mücadelede seninleyiz," demekten hoşlanırsınız. Öte yanda, O, Batı toplumlarını da tutmuyor. Gerçekte, Vietnam Savaşı'nı, Martin Luther King'in ve Kennedy'lerin katledilmelerini, yobazlığı, hipokrasiyi ve çürümeyi şiddetle kınıyor. Kuşkuya düşüyorsunuz. Eğer bu Rus sahiden gerçeğin tarafındaysa, "totaliter" toplumda bir dürüst adamsa, nasıl oluyor da tutuklanmıyor? Neden zaman zaman yurt dışına çıkıyor, hem de yanına sivil görevliler katılmadan? Sakın o da bir gizli servis elemanı olmasın?

Öyle ya, yurt dışına yalnız çıkan her iki Sovyet yazarından birine kesinlikle ajan gözüyle bakıldığında, kaldıkları otel daireleri, bagajları gizli mikrofilmlerle donatılmış, yetkili yerlerden aldıkları buyrukları yerine getiren kişiler sayıldıklarına göre, Yevtuşenko da, yurda döndüğünde sunacağı raporlar hazırlamakla meşgul olmalı. Tezcanlılığında, bir yeraltı haberalma örgütü başı olduğunu adeta unutmuş görünüyor. Bu çarpıcı çelişki çok şaşırtıcı değil mi?

Ama hepsinden şaşırtıcı olan, 1967'de, Şili'nin Santiago'sunda meydana geldi. Orada, okuma günümde, lehimde ve aleyhimde gösteri yapmak üzere iki grup genç toplanmıştı. Biri, görkemli "aşırı solcular", "bir Amerikan casusu" diye; diğeri, "aşırı sağcılar" ise, "Kızıl casus" olarak resmimi yakıyorlardı. Dürüst ol-

 mak gerekirse, bu sevimli gençlerin beni Mata Hari'yle eş düzeyde değerlendirmelerini hoşnutlukla karşılamıştım.

1968'de İngiliz öğrenciler, Oxford Şiir Sanatı Profesörlüğü için, *Tanrım!* destekledikleri̇nde, Amis ve sürekası beni bıçağın ucuna dayamış, ne propagandistliğimi, ne Sovyet Hükümeti'nin ağızlığı olduğumu bırakmış, söylenmiş de söylenmişti. Bir kez daha, konumumun SSCB'de böyle güçlü oluşundan hoşnutluk dolu bir şaşkınlık duymuştum. Ve, olağanüstü politik bir ajan gibi etrafımda kopan şamatanın ardından, birdenbire Arthur Miller ve William Styron'un alçak sesle, *bildirmeyi sorumluluk saydıkları fikirlerine göre dürüst bir adam olduğum açıklaması* geldi. Ve tercümanım Robin Milner Holland, bunu, *bildirmek zorundaydılar ki ben bir şairdim,* biçiminde çevirdi.

Kendi ülkesi insanı bile, bu garip adamı, bu Yevtuşenko'yu, kendilerinden biri gibi göremiyor. Radikallere göre ben çok ılımlıyım, liberaller içinse çok radikal, hele dogmacılara sorulacak olursa, şeytanın ta kendisiyim. Bir keresinde bir şair beni vatansever olmamakla suçladı. "Sen ne biçim Rus'sun," dedi, "kendi vatandaşlarını unutuyorsun." Beni, "pis yatak çarşaflarının şarkıcısı," diye çağırdılar; "modaya uygun şair," ve daha bir sürü takma ad. Felsefik şiir aşıklarına göre ben çok hafiftim, duygusallara göre çok akılcı —neredeyse bir risale yazarı. Bir grup ise beni yalnızca politik görüyordu.

Politik şiir sevenler de iki gruba ayrılıyordu. İlki, Batı toplumunu yerip, ülkemi onurlandıran dize-

lerimi alkışlıyorlardı. Kuşkucu bir gruptu bu. Başka ülkelerle ilgili şiirlerimde, kendi ülkeme yönelik imalar arıyorlar, didik didik ediyorlardı.

İkinci grup ilkinin karşıtıydı. Bunlar yalnızca yurtiçi sorunlarına yönelik yergi şiirleri istiyorlardı.

Vietnam ya da *Babi Yar*'ı yazarken içtenliğim konusunda bir soru doğabilir. İnsanın kendini savunması pek yarar sağlamaz ama yapmalıyım.

Genelde sanat, tek başına, "için" ve "karşı" sorularından daha fazla bir şeydir. Sanat, karayı da içine alacak kadar kapsamlı bir gökkuşağıdır. Ve bir gökkuşağı, kuşandığı tüm renkleri iki kıyıya eşit biçimde serper. Bir kıyıyı parlak aydınlıkta, bir kıyıyı zifiri karanlıkta bırakmaz.

Politik karmaşalar ortasındaki yaşlı, iyi yürekli yeryüzümüzü düşünüyorum. Hepimizin şu veya bu şekilde bağımlı olduğu o tek dünyayı. Az tanınmış bir Rus şairi Stefanovich bunu şöyle anlatır:

Hepimiz bir bütünü paylaşıyoruz.
Yalnızca topuğun yan kemiği burkulmuş
Ve hâlâ Addis Ababa'da
Biri haykırıyor acıyla.

Ve işte ben de, Vietnam'ı, Babi Yar'ı, Kent Üniversitesi öğrencisi Allison Krause'u, özgürlük ordusunun generali Pancho Villa'yı, cephede kar fırtınası sürerken verdiği konser sırasında sesini yitiren kendi anamı, giysi dolabına Leo Tolstoy'un portresini asan Şili'li fahişeyi, karalar içindeki Sicilyalı kadınları, bembeyaz giysili genç kızları, sevgilimi, oğlumu ve

 kendimi yazıyorum. Buzullar içinde, mektuplar ve paketlerle gelen, koca bir gemi konvoyunun varışından önce herkese onların haberini ulaştıran bir posta vapuru olmak istiyorum.

Özgürlük mücadelesinin dışında kalmak istemiyorum. Ama nasıl olacağı konusunda karar verirken özgürlüğüm gerekli bana. SSCB'de bir şairin, şairden daha fazla bir şey olduğu söylenir, ama ben asla peygamberliğe niyetlenmedim.

Uzun koşuda, hangi sınıfa, nasıl sokulacağımı bilmiyorum. Bildiğim, yalnızca sanatın bir neferi olduğum. Onun potasında eridim ve yaşamımın anlamı oldu bu. Hiçbir politik kavrama bel bağlamadım, ondan güç almaya çalışmadım. İnsanlar benim için iyi ya da kötü, haklı ya da haksızdır.

Pek çok ulusun kulağına ulaşabilirim, ama takdis ederler mi bilmem. Okuyucu, despottur! Şairde sevdiği bir şeyi sonsuza dek bulmak ister. Bir şairdeki değişikliği hemen, bir gelişme değil de, bir gerileyiş olarak yorumlar. Dünyada birbirine benzer iki okur bile bulunmazken, yüzbinleri nasıl hoşnut edebilirsiniz. Çabalamayın! Halkın beğenisini kazanan bir yazar, sonunda özgür olacağını düşünürse yanılır, ve çok geçmeden o beğeniyi bedeninde mahmuz ve yular gibi hisseder.

Ancak, çağını yargılamadan önce, bir yazar, kendini yargılama cesaretini bulmalıdır. Pushkin, yalnızca otokrasiyi devirmek adına yazdığı şiirlerde değil, kendi kendine, "Ve kendi yaşamımı nefretle okurken,

ürperip lanet ediyorum," diyebilecek kadar da güç- 51
lüydü.

Ve şunu ekleyerek bitirmek istiyorum. Hiç kimse yaşamımızın neyle sonuçlanacağını söyleyemez. Peki öyleyse ne yapmalıyız?

Yaşa— ve en küçük alanda bile
Bir adım geri kalma kimseden
Hep yaşam dolu ol, yaşamla dopdolu
Yaşam dolu ve tek— sonuna kadar.

PASTERNAK

YAŞAMAK VE SAVAŞMAK

Çeviren:
Dilek Kaynaroğlu - Murat Öz

Bu iki deyim birbirinden ayrılamaz. Doğal olarak, hemen, "İnsan ne için savaşmalı?" sorusu akla geliyor. Bu dünyada, hâlâ, yalnızca kendileri için savaşım veren insanlarla karşılaşabiliriz. Fakat, burada söz konusu olan, onlar değil. "Yaşam" kavramı, bazen "ölmek" kavramına yüceltilebilir. Yalnızca kendisi için değil, fakat kendi halkı ve tüm insanlık için ölenler gerçekte ölmezler. Burada, uzak ya da yakın, diğer insanlar için savaşanlardan söz ediyoruz. Bir Rus deyişi vardır: "Bir insanın gömleği bedenine, diğerlerinden daha yakındır" diyen. Bu deyiş, tam bir gerçeklik taşımaz. Bir başkasının gömleği, eğer kanla lekelenmişse, kendi kar beyazı parlaklığındaki gömleğinden daha yakındır gövdesine. Bir başkasının acılarını paylaşmak yalnızca kendi hesabına acılar taşımaktan daha soyludur. Fakat, başka bir insanın acılarına katılmak, eğer somut yardıma ya da en azından yardım girişimine dönüşmemişse, metelik etmez.

Yakın zamanda, bunun gerçekliğine, beni adeta tanrısal bir güçle dolduran, "dayanışma" ve "emekçiler" gibi parıltılı sözcükler üreten bir olayla, bir kez daha inandım. Bu olay, geçen yıl, Şili Halkıyla Uluslararası Dayanışma Konferansı'na katılmak için gitti-

ğim Madrid'te gerçekleşti. Şimdi bile, bu olayı içim titremeden anımsayamam.

Madrid? Çok uzun olmayan bir zaman önce Madrid'i Madrid olarak kavrayabilmek olanaklı değildi... 12 yıl önce İspanya'daydım. Bir ay kadar bir süre için, İspanyol topraklarındaki tek Sovyet vatandaşı bendim. 1978'de İspanya'ya vardığım gün, Sovyet Elçiliği tarafından Ekim Devrimi'nin yıldönümü onuruna verilen, bin beş yüz kişinin davet edildiği bir resepsiyona çağrıldım. Bir önceki ziyaretimde, benim "şiir gecelerimi" yürütebilmek için İspanyol yetkililerinden izin alma girişimlerim sırasında, zamanın yöneticilerinden birine çağrıda bulunmuştum; hakkını vermek gerekirse, bana yardım etmeye çalıştı; Barselona'nın hemen dışındaki Montserrat manastırında verdiğim —kendileri aleyhine bir şeyler olabileceği kuşkusuyla, ilgiyle bizi dinleyen harekete geçirilmiş polis gücü üyelerinin varlığına rağmen gerçekleşen— genç Benedictine rahipleri tarafından düzenlenmiş olan resitali görmezden geleceğine söz verdi.

12 yıl sonra, bir İspanyol gazetesini açtığımda, İspanya Kralının Sovyet kozmonotu Janibekov'u kabul ettiğini okudum. Her şey nasıl değişmişti... Fakat, İspanya'daki durum o zamanlar karmakarışıktı, şöyle ki, insan, deyim yerindeyse, "sağ kanattaki ağızlardan", "sol kanatlı kelimeleri", ya da bunun tam tersini, duyabilirdi. Bu, zorunlu bir suskunluk devresinden sonra, bu suskunluğun parçalanması sırasında açık seçik gerçekleşen bir olgudur. Kuşkusuz, baraj

duvarlarını yıkan ırmak, her zaman o duvarın parçalarını ve diğer bir sürü pisliği de beraberinde taşır. Fakat, burada önemli olan, barajın *"yıkılmış"* olmasıdır. Bu pisliğin tarih tarafından, belirli bir süreç içerisinde temizlenip arıtılması da ayrıca önemlidir.

İspanya, sosyal bir fermantasyon süreci içersindedir. Fermantasyon olmaksızın, iyi bir şarap elde edilemez. Fakat, aşırı fermantasyonun da, şarabı sirkeye çevirdiği bir gerçektir. Yıkılmayan Don Kişot ruhuyla donanmış İspanyol geleneği ile onun yüksek idealizmi ve özgürlük aşkı gibi güzel şarap yapım maddeleri, bu şarabın sirke olmasına izin vermemeli. Eğer, açık seçik yüreksiz, fakat gerçekte tedbirli Sanço Panza, her zaman aceleci olan İspanyol asilzadesinin kulağına temkinli bir köylü öğüdü fısıldarsa, bu hiç de kötü olmaz. Fakat Sanço, o yıkılmaz, gerçek Don Kişot ruhunu içinde yaşatabiliyorsa, gerçekte dosttur. Bu sosyal fermantasyon ruhu, basit ya da hızlı olmasa da, olgunluğa doğru gelişmektedir. Aptalca yapılan "ani girişimler" ya da "kasırga biçiminde" gelişen hareketlere rağmen, geri dönüşü olmayan diyalektik süreç, yürürlüktedir, bu dayanışmanın diyalektiğidir. Bu diyalektik, bilinçten daha derinlere gömülmüştür— diğer insanların haklarını savunurken, kendi hakkını da savunan, çalışan insanın sağduyusundadır. Böylece, İspanyadaki tüm çalışan kesimin gözleri, parti üyeleri hesaba katılmadan, Şili Halkıyla Dayanışma Konferansı'nda odaklaşmıştı.

İspanyol yayılmacıları, bir zamanlar, altın aramak amacıyla Güney Amerika'yı istila etmişlerdi. Fa-

kat, pranga ve misket kurşunları ile birlikte, sanki yaptıkları eziyeti ve döktükleri kanı biraz olsun karşılarmış gibi, İspanyol kültürü, iyilik meleği gibi bu uzak bölgelerde egemenlik kurdu. Bu kültür ve dünyanın en güzel dillerinden biri olan İspanyolca, İspanyol halkıyla Latin Amerika halklarını bağlayan iki büyülü düğüm haline geldi. Bu yüzden pek çok İspanyol politikacı bile (bu haliyle bu bir İspanyol için de olası) Şili'nin trajedisine kayıtsız kalamıyor. Bana, bazı İspanyol falanjistlerinin bile, kendilerini Şili'den ayırarak, "Biz kendimize Pinochet'nin yaptıklarını yapma izni vermezdik..." dedikleri söylendi.

Bununla beraber, her şey o kadar basit değil. Halkın beynine yıllardır çakılan o, "komünist tehdidi" korkusu, Şili'deki faşist rejime karşı duyulan nefretten bazen daha kuvvetlidir. Konferansa katılmayı önce kabul eden İspanya'nın iktidardaki partisi, konferansın açılmasından bir gün önce, aniden, bu açılışta resmi bir rol almayı reddetti: Gazetelerde, konferansa "Moskova etkisi" olduğuna dair bazı üstü kapalı imalar vardı. Gerçekten, Sovyet Tıp Bilimleri Akademisi Başkanı olan Nikolai Blokhin'in, ilmi ve tıbbi etkisinden korkmuş olabilirler miydi, ya da benim şiirlerimdeki uyumlu uyakların etkisinden?

Sanırım, asıl etki Moskova'dan değildi ve şunu ifade etmek isterim ki, bu partinin birçok üyeleri, hatta liderleri, kuşkusuz Pinochet'nin değil, bu konferansa katılanların düşüncesinden yanaydı. Her şeye rağmen, Pinochet, İspanyolların o kadar hayran olduğu Don Kişot'a hiçbir benzerlik göstermiyor.

Konferansa Madrid Piskoposu Alberto Iniesta tarafından gösterilen yol herkes için oldukça şaşırtıcıydı. Konuşmasında kibarca söylemek gerekirse, sosyalist ülkelere yöneltilmiş hoş olmayan imalarda bulundu. Bu bağlamda, değerli piskoposla ateşli bir tartışmaya girmek olasıydı. Aslında, konuşmasındaki ana olay bu değil, tarih hatası diyebileceğimiz bir durumdu. Ana nokta, Roma Katolik Kilisesi'nin başpiskoposu yadsınamaz bir biçimde Pinochet'nin faşist cuntasını lanetliyordu. Başpiskopos "Kendilerine ikiyüzlülükle Hıristiyan diyen bu katiller ve özgürlük düşmanları aslında kesinlikle Hıristiyan değillerdir" dedi ve Şili halkına özgürlük mücadelelerinde yardım eden ve bunu bazen kendi canları ya da kendi özgürlükleri ile ödeyen Şilili rahiplere manevi desteğini ilan etti.

Gerçekte, bu İspanyol başpiskoposunun konferansın sonunda okuduğu, konferansa katılan bütün delegelerin düşüncelerini yansıtan "Şili İçin Özgürlük" istemi son derece sembolikti: Dayanışmanın diyalektiği öyledir ki, faşizmin vahşi yüzünün her ortaya çıkışında, çok değişik sosyo-politik tabakalardan —ilişkileri ne olursa olsun— bir araya gelen insanlar, birbirleriyle gelirler. Convencion Oteli'nde toplanmış olan delegeler de, doğal olarak, meslekleri ve politik görüşleri bakımından tamamıyle farklı insanlardı. Fakat hepsi bir noktada hemfikirdi: Hiçbir politika, insanlıktan daha önemli değildir, hiçbir meslek kişinin, insanlık için duyduğu sorumluluğu hafifletemez ve insanlık aleyhine işlenmiş olan en

aşağılık uygulama, şu anda Şili'de var olandır. Eğer insanlar tartışmalarına farklı oldukları noktalardan başlamak yerine, ortak olanlardan başlasalardı, o zaman insanlık aleyhtarı bütün uygulamaları silip atarak, yollarında büyük bir ilerleme kaydedebilirlerdi.

Bana söylendiğine göre, Pinochet, İspanya'ya, sözüm ona "ekonomik temsilciler"i taşıyan, özellikle kiralanmış bir uçak gönderdi. Böylece, şu ya da bu yolla kendi ajanları konferansa sızmış olacaktı. Genç Şilililerin "Yoldaş Lucho"nun çevresini kuşatmaları, Corvalan'ı olası bir kurşundan korumak için çevresinde canlı bir duvar oluşturmaları ve her olasılığa karşı delegelerin işgal ettiği katlarda sürekli nöbet tutmaları boşuna değildi.

Şilili papaz Orlando Letelier'in öldürülmesinin, Pinochet'nin gizli emirleri ile yürürlüğe konduğunu konferansta yadsınamaz delillerle ortaya koyan cesur Amerikalı Saul Landau, bana, Madrid havaalanında katillerden birini teşhis ettiğini söyledi. Ticaret sendikası komisyonuna elimde bir fotoğraf makinesiyle gittiğimde, —makinemi neredeyse elimden alacaklardı— konuşan adam Şili'den gayriresmi olarak gelmişti ve fotoğrafının çekilmesi yasaktı. Bununla birlikte, konferansın atmosferi öyleydi ki, Pinochet'nin adamları, içeri sızmayı başarsalar bile, değil platforma çıkmak, parmaklarını bile kımıldatmaya cesaret edemezlerdi.

Önemsiz, fakat hoş olmayan bir münasebetsizlik, Çin'in Şili sorununda ortaya koyduğu tavrı eleştiren Küba delegesinin konuşmasını kesmeye çalışan "aşı-

 rı solcular"dan birisinin sinirli müdahalesi ile ortaya çıktı. Gerçekte, Çin'in tutumunu hiçbir şey haklı gösteremez. Şili halkının çektiği acıların Çin işçi sınıfı tarafından paylaşıldığına, kendileri de tarih boyunca aynı acıları çektikleri için, hiç kuşkum yok. Kendini sosyalist olarak niteleyen bir ülke, nasıl bir başka halkın trajedisini paylaşmaz da, onun ölümcül düşmanlarına destek sağlayabilir? Bu sorun, daha önce de ortaya çıkmıştı ve umut ediyoruz ki, bir gün yanıtlanabilir.

Konferansta adından sık sık söz edilen üç isim —adları kavganın, trajedinin ve güçlenen savaşımın simgesi olan— Allende, Neruda ve Jara idi. Verilen savaş, yaşamaya değer olan her şey için verilen bir savaştı. Tüm konferans salonu Hortensia Bussi Allende ve Victor Jara'nın dul eşini karşılamak için ayağa kalktı. Martin Luther King'in dul eşi de konferansa bir kutlama yollamıştı. Konferans salonunda iki dul daha vardı: Pablo Picasso ve Siqueiros'un eşleri. Eğer, bu büyük sanatçılar hâlâ yaşıyor olsalardı, kendileri de kesinlikle bu konferansta bulunurlardı. Konferanstaki temel olay, Pinochet'nin parmaklıkları ardında işkence görenlerin, başka herhangi bir ülkede çeşitli kurumlar tarafından öldürülenlerin, hiçbir iz bırakmadan kaybolanların, nerede oldukları bilinmeyenlerin gölgelerinin platformu bir çelenk gibi sarıp kucaklamasıydı. Karar verici oyu ilan edebilme hakkıyla, destekleyici bir güç oluşturdular. Madrid Konferansı'nda yayınlanan kızgın bildiri, kendi kendine yazılmış izlenimi uyandırıyordu:

"Biz kesin olarak Şili'deki rejime destek olan, onu kıtadaki barışı tehdit eder hale getiren ve tüm Şilili demokratların savaşımını güçleştiren bütün kurumları ve hükümetleri lanetliyor, suçluyoruz."

Boz bir kartala benzeyen İsponyol ozan Rafael Alberti, Ekvatorlu sanatçı Guayasamin, bir yerli yüzü taşıyan Çekoslovakya'dan bir üniversite rektörü ve bir Japon sendika lideri, Nikaragualı bir kadın partizan ve Amerikalı bir avukat, bütün bu sözleri alkışladılar. Belki bu alkışların yankıları, kasaları katillerin kanlı ellerine ardına kadar açık olan bankaların duvarlarını sarsmıştır. Ve tüm bunlara karşın, katliamlar yalnız Şili'de değil, Latin Amerika'nın tüm diğer ülkelerinde sürdürülmekteydi.

Nikaragua Sandinista hareketinin temsilcisi, toplantının sonunda konferansa hitap ettiğinde, dudaklarından yalnız çığlıklar değil, işkenceyle yaralanmış ülkesinin fısıltıları ve haykırışları da taştı ve Danteist bir siyah bulut hepimizi kapladı. Arada bir konuşmacı, herhangi bir nedenle susuyor, gözlüklü, alev saçan kahverengi gözlerini aşağı indiriyor, sonra aniden sarsılarak sıkılmış yumruğunu büyük, düşman bir dünyaya karşı kaldırarak konuşmasını sürdürüyordu.

Bir ara fark ettim ki, Nikaragua cehenneminden platforma gelebilmek için yollarda ve patikalarda yol alırken birkaç günden beri hiç uyumamıştı. İnsan ırkını, cellatlar ve —onların kurbanları ve en önemli üyeleri olan— özgürlük yolunda savaşım verenlerle birlikte düşündüm. Evet, savaşımı sürdürebilmek için

 yaşanası tek yol budur. Sanatı ve onun savaşımda oynadığı rolü de düşündüm. Bazıları onu politikaya indirgeyerek küçük düşürmek isterler. Doğal olarak politikanın önemsiz ve geçici olduğu yerler de vardır, fakat dökülen kanların trajedisi asla geçici olamaz.

Madrid bildirisini imzalamamdan sonra, beni yaşamım boyunca en çok etkileyen bir konsere gittim. Konser aynı günde —6.30 ve 9.30— iki kez yinelenmişti, tahminen onbin kişi alan Kraliyet Spor Salonu, genç insanlarla dolup taşmıştı. Bir grup siyah ve kırmızı renkli pançolar giymiş genç adamlar ve güneşten, yıkanmaktan solmuş pantolonları ya da ulusal giysileri içinde kızlardan oluşan Şilili şarkıcılar vardı.

Gerçek bir devrimci şarkı her zaman harekete bir çağrıdır. Sosyal etkilenmelerin, sanatı tek yönlü kıldığı ve onu bir poster, bir slogan haline dönüştürdüğü suçlamaları kentsoylu züppeliğine bir geri dönüşütr. Sosyalist dünyanın bazı belirli insanları için —bunlar arasında sayılabilecek ilk ozan "Hiç kimse ne kendi şarkısını ne de bir başkasınınkini belirli bir tema işlemeye zorlamamalı" diyen Mayakovski'dir— sosyal militan düşünceden kaçınmak hiçbir zaman bağdaşmaz. Puşkin, Lermontov, Dostoyevski ve Tolstoy, hep sosyal düşünceleri olan yazarlardı ve gerçeği söylemek gerekirse özleri de sosyaldir.

Konserde genç Şilililerin gitar eşliğinde söyledikleri, kendi ülkelerinin geleceği için savaşımda tek silahları olan şarkıları, herkesin kaybetme acısıyla dolu yüreklerini savaşımın taze sevinciyle titretti. Şarkılarında yüzeysellikten hiçbir iz yoktu, yalnızca inan-

dıklarını söylüyorlardı. Sözcüklerinin soyluluğuna olan inançları, tarzlarındaki soyluluğa yol açıyordu. Bu Şilili şarkıcılar "devrim" ve "sosyalizm" sözcüklerini gerçek bir aşığın "aşk" sözcüğünü telaffuz ettiği gibi telaffuz ediyorlardı. Bu şarkıların toplumsal içeriği, onları yavanlaştırmıyor, tersine şarkıları oldukça renkli, dengeli, uyumlu, kimi zaman ağıt, kimi zaman kaygısızca neşeli bir yankı ile sürüyordu.

Siyah panço giymiş gençlerden biri seyircilere göz kırparak aniden:

"Şimdi bir parça büyücülük yapalım. 'Lanet olsun' anlamına gelen güzel bir Afrika sözcüğü vardır: 'malembe'. Haydi, hep beraber bunu hakkeden herkesi malembe ile teşhir edelim" dedi ve başladı: "Pinochet'ye malembe... malembe... malembe..." Tüm dinleyiciler çılgınca ona katıldılar: "Malembe, malembe, malembe..." Şarkıcı sürdürdü:

"Malembe dünyadaki tüm zorbalara, malembe... Malembe tüm faşistlere, malembe..."

Sonra hep birlikte önündeki birçok insanın birbiri arkasından ipe çekildiği, kurşuna dizildiği bu insanları yutmak, arkasına gizlenmek isteyen fakat bunu başaramadığı için suçlanmaması gereken bir duvar hakkında, sakin ve sessiz bir şarkıya başladılar ve sanki sihirli bir değnek sallanmış gibi karanlığın çeşitli yerlerinde genç kız ve erkekler, daima hatırlanmak için mumlar yakmaya ya da yalnızca kibrit çakmaya başladılar. Bu kibrit ve mumlar, aydınlığın o kadar yavaş ve zorlukla doğduğu bu dünyada, umut pırıltıları yaymaya başladılar.

62 Fakat, aydınlık sabahlar kendi kendine mi doğar? Bizler, gün ışığını tarihin rüzgârlarından, avuçlarımızın içleriyle koruduğumuz küçük alevlerle yaşatabiliriz ve yalnız, bunu yaptığımızda aydınlıklar doğacaktır.

Savaşmak için yaşamalı ve yaşamak için savaşmalıyız.

VAKİTSİZ BİR OTOBİYOGRAFİ'DEN

Çeviren: M.Z.G.

Şairin otobiyografyası, şiirdir. Bunun dışındakiler olsa olsa dipnotu olur. Ne zaman ki okur onu avucunun içinde tutarcasına, tümüyle, bütün duyguları düşünceleri ve eylemiyle görebilir şiirlerinde, işte ancak o zaman şair şairdir.

Şair kendini kişi ve şair diye ikiye bölmeye kalkarsa sanatçı olarak intihar etmiş demektir.

Köle tecimenliğine başlayınca yaşamı şair ülküleriyle bağdaşmaz olan Rimbaud yazmayı bıraktı o zaman. Bu, hiç değilse dürüstçe bir çözüm yoluydu.

Yazık ki, yaşamları artık şiirle uyuşmaz olmuş birçok başka şairler var ki, kalp para sürer gibi, kendilerini olduklarından başka biçimde sürmeye çalışarak, hâlâ yazıyorlar.

Gelin görün ki, o zaman, yazdıkları şeyler yalnız kendilerince şiir sayılabilir.

Şiir kandırılamaz.

Onun için de, bırakır gider bu gibilerini.

Sadakatsizliği bağışlamayan kıskanç bir kadındır şiir.

Gerçekten, doğruluktan başka şeyi de bağışlamaz şiir. Hiç yalan söylememiş olmakla gururlanan kişiler vardır. Ama bir sorsunlar kendi kendilerine; kaç kez ama kaç kez, elverişli bir sessizliği yeğ tutmuşlar, gerçeği söylemekten kaçınmışlardır.

Bunlar kendileri gibi olan birtakımlarınca uydurulmuş bir eski sözü mazeret olarak kullanırlar: "Sükût altındır".

Oysa sükût altınsa, altın da boştur, koftur. Bu söz yaşam için doğrudur genellikle, şiirse yoğunlaştırılmış yaşam biçimi olduğuna göre, şiir daha da doğrudur.

İnsanın kendisine ilişkin kaçamak, sonunda mutlaka başkalarının yaşamı ve acılarıyla ilgili bir kaçamak olur çıkar.

Uzun bir süre birçok Sovyet yazarı kendi düşüncelerini, kendi çatışmalarını, karmaşıklıklarını hiç yazmadılar, dolayısıyle başkalarının dertlerini, çatışmalarını da yazmamış oldular. Bunu söylerken Proleter Kültürü* hareketiyle "Ben" yerine "Biz"in (Hani yardımıyla dergilerden kitaplardan bireyselliğin o ince, yerini hiçbir şey tutmaz tadını karga tulumba kovduğumuz "Biz" var ya, işte onun) konuluşunu söz konusu etmek değil niyetim. Bu hareketin dağılmasından çok sonraları birinci tekil, tek kişiyi yazmış nice şiirler o devce büyük, o sahne aksesuarı "Biz"in damgasını hâlâ taşıyorlardı. Şairin "ben" demesi sözde kalıyordu. Kimi zaman "seviyorum" gibi yalın mı yalın sözler bile öyle soyut, öyle tumturaklı söyleniyordu ki düpedüz "seviyoRUZ" oluyordu.

---

* Proletkült, Eylül 1917'de burjuva kültüründen bambaşka, yeni, proleter bir kültür ihtiyacına inanan aydınlarca kuruldu. 1920'de Lenin'in eleştirisine uğrayınca 1920'lerin ortalarında hemen hemen bütün etkisini yitirdi. 1932'ye değin ortalıkta gezindiyse de sonra büsbütün eriyip gitti.

Bu dönem, edebiyat eleştirmenlerimizin "lirik kahraman" modasını çıkardıkları dönemdi. Bu yeni reçeteye göre, şiirinde kendisi olmayacaktı şairin; bir simge olmaktan öteye geçmeyecekti.

O dönemde yazılan şiirlerin çoğu görünüşte biyografik şeylerdi. İçlerinde yer adları geçiyordu —şairin doğduğu kasaba, gidip gördüğü yerler— yaşamından birtakım olaylar... Yine de etten kemikten yoksundu, cansızdı. Bunları yazanlardan yetenekli olanlarını yazış biçimleriyle başkalarından ayırabilirdiniz ama, düşünüş biçimlerine bakarak birini öbüründen ayırmak son derece güçtü. Onların yaşayan, gerçek, var olan kişiler olduklarını duymanın olanağı yoktu; var olan, gerçek her insanın duyguları tektir, ona özgüdür, bir başkasına benzemez de ondan. Kişinin dış yaşamının öyküsü; iç yaşamının, düşünce ve duygularının öyküsü ile birlikte olmadıkça anlamsız kalır da ondan.

Şairin "Ben"inin şiirden sürülmesi üstüne söylediklerim Sovyet şiirinin bütününe karşı bir suçlama değil elbet.

Mayakovski "Biz" derken yine kendisidir.

Pasternak'ın "Ben"i yine Pasternak'tır.

En güç zamanlar boyunca da kendileri olarak kalmasını bilmiş Sovyet şairlerinin adlarını şuracığa sıralamam işten bile değil ama yazık ki bu adlar Batı okuruna hiçbir şey söylemez.

Şair gerçekten şairse, zamanının hareketli, soluk alan ses veren resmini çizmekle, aynı zamanda ay-

 nı canlılık ve kapsayıcılıkla kendi portresini de çizmeyi başarmış demektir.

Bütün bu sözlerden sonra, peki neden bir otobiyografya taslağı yazmaya girişiyorum öyleyse?

Şundan: Şiirimin bilinmediği Batıda okurların eline geçen gazete makaleleri beni kimi zaman Sovyet fonunun bozluğuna son derece karşıt bir resim olarak çiziyorlar.

Oysa hiç de öyle değilim.

Sevmediğim, karşı çıktığım şeyler; öbür Sovyet insanlarının çoğunluğunun da sevmeyip karşı çıktığı şeyler. Sevdiğim, uğrunda kavgalar ettiğim şeyler bana ne denli aziz ise, sayısız başka yurttaşlarıma da o denli azizdir.

Biliyorum ki, kendi özgün düşünceleriyle toplumа zengin katkıda bulunan insanlar vardır, toplum bu düşünceleri kavgasında silah olarak kullanır. Bu türlüsü yaratıcılığın en yücesidir belki de, ama ben bu türlü yaratıcılardan değilim.

Şiirlerimde dile getirdiğim yeni düşünceler duyuşlar, ben yazmaya başlamadan önce de vardı Sovyet toplumunda; ne var ki, manzum olarak ele alınmamışlardı henüz. Ama ben yazmasaydım başkası yazacaktı yine de.

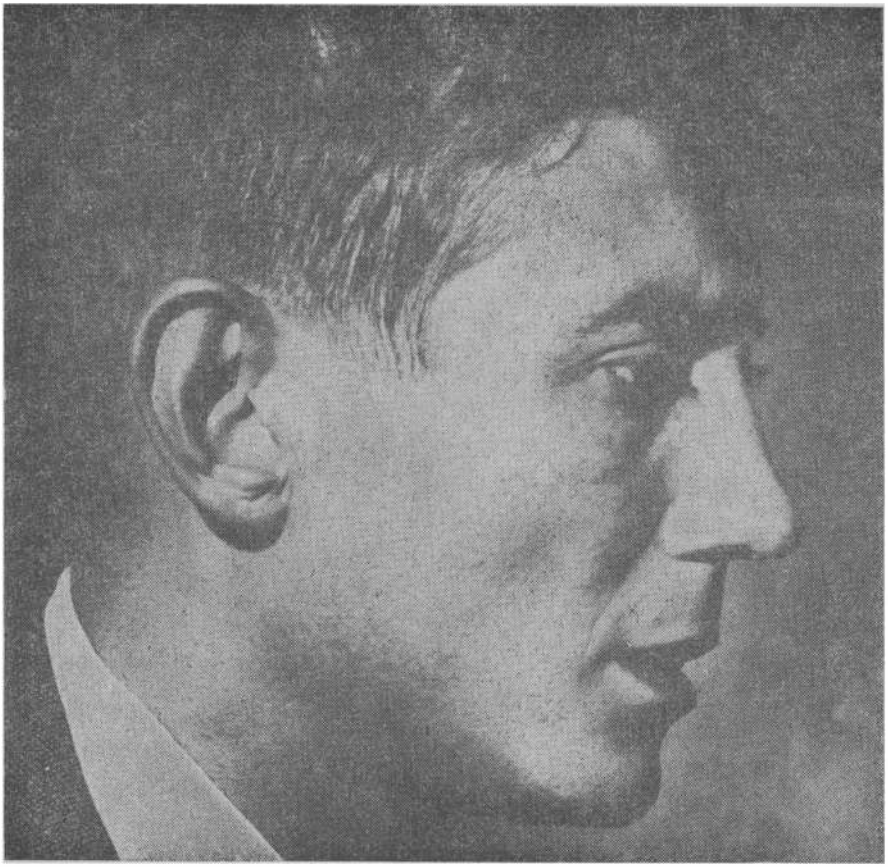
Önce şairin yerine-konulamaz "ben"inden, şimdi de başkalarının sözcüsü şairden söz etmekle, çelişmeye mi düşüyorum.

Sanmam. Bana öyle geliyor ki ancak sınırları son derece kesinlikle çizilmiş bir bireyselliktir ki toplumun ortak yanlarını kendisinde toplayıp sindirebilir

Bütün yaşamımı başkalarının henüz dile getirilmemiş düşüncelerini, yine kendim kalarak, dile getirmek için harcamaktan en büyük mutluluğu duyacağım. Kendimi dile getirmeye boş verirsem başkalarını hiç dile getiremem, bunu da biliyorum. 67

BABİ
YAR

Türkçesi:
ÜLKÜ TAMER

Bambaşka bir insanım ben,
hem çalışkan
hem tembelim,
bir amacım var ama amaçsızım yine de!
Elim her işe yatmaz öyle,
beceriksizim,
utangacım, kabayım,
hem kötüyüm
hem iyiyim.
Kutuplar birleşir içimde
Doğu'dan Batı'ya kadar,
kıskançlıktan sevince kadar.
Bilirim, böylesi sevilmez insanın,
ama asıl değerli olan
bana kalırsa kutuplardır!
Saman yüklü bir kamyon gibi
yüklüyüm ben de.
Sesler arasında uçarım,
dallar arasında uçarım,
ışıklar arasında,
cıvıltılar arasında uçarım,
gözlerim kelebeklerle dolu,
samanlar taşar her yanımdan.
Bütün canlıları selâmlarım!
Tutkuluyum, ateşliyim, coşkunum!
Sınırlar dikilmiş önüme;
bilmiyorum Buenos Aires'i, New York'u,
bilmek isterim;

72 Londra sokaklarında gezmek
ve kırık dökük İngilizcemle
canım kimi çekerse
onunla konuşmak isterim.
Çocuklar gibi asılıp bir tramvaya
dolaşmak isterim sabahları Paris'te.
Sanatın da, benim gibi,
çeşitli yanları olsun isterim;
yorsa da beni sanat,
canımı çıkarsa da,
kuşatılmış olmak isterim sanatla.
Her şeyde kendimi görürüm biraz;
yakınlık duyarım Yesenin'e,
Walt Whitman'a,
bütün çalgıları avucunda tutan
Moussorgski'ye,
ve el değmemiş çizgisini götüren Gauguin'e.
Kayak yapmayı severim kış gelince,
uykusuz gecelerde şiir yazarım;
sevmediklerimle alay etmeyi
ve tutup bir kadıncağızı
derenin bir kıyısından öteki kıyısına
geçirmeyi
severim.
Kitaplara dalarım, çalı çırpı taşırım;
umutsuzluğa kaptırırım kendimi bazen,
ne istediğimi bilmez olurum.
Ağustos'un kavurucu sıcağında
buz gibi bir karpuz dilimini
kemirmek hoşuma gider.

Ölüm aklıma bile gelmez,
şarkı söylerim, içki içerim,
kollarımı açıp çimenlere uzanırım,
bu koskoca dünyada bir gün ölürsem
dünyanın en mutlusu olarak öleceğim.

1957

Gençlere yalan söylemek yanlıştır.
Yalanların doğru olduğunu göstermek yanlıştır.
Tanrı'nın gökyüzünde oturduğunu, ve yeryüzünde
işlerin yolunda gittiğini söylemek yanlıştır.
Gençler anlar ne demek istediğinizi. Gençler halktır.
Güçlüklerin sayısız olduğunu söyleyin onlara,
yalnız gelecek günleri değil, bırakın da
yaşadıkları günleri de açıkça görsünler
Engeller vardır deyin, kötülükler vardır.
Varsa var, ne yapalım. Mutlu olamazlar ki
değerini bilmeyenler mutluluğun.
Rasladığınız kusurları bağışlamayın,
tekrarlanırlar sonra, çoğalırlar,
ve ilerde çocuklarımız, öğrencilerimiz
bağışladık diye o kusurları, bizi bağışlamazlar.

Anne, kutlarım seni
oğlunun doğum günü için.
Yüreğin parçalanıyor ona.
Burada yatıyor, bak,
kazancı az, boyu uzun,
aptalca bir de evlenme yaptı üstelik,
gittikçe zayıflıyor, traş olmuyor.
İçin gidiyor, değil mi?
Anne, kutlamam gerek seni
üzüntünün doğum günü için.
Senden aldı bu çağa kuşkusuz bağlanmayı,
toz kondurmaz çocuksu inancına,
İhtilâl'e inancını senden aldı.
Zengin kılmadın onu, ünlü kılmadın,
tek üstünlüğü cesaretidir.
Aç, pencerelerini onun,
yapraklı dallardaki cıvıltılar
gözlerinden öperek uyandırsın oğlunu.
Defterini ver ona, mürekkep şişesini ver,
bir bardak süt içir ona,
sonra gidişini gözetle arkasından.

1956

Yüzün belirdiği zaman
ezik yaşamamın üstünde,
neler yokmuş elimde, hepsini gördüm.
Ama yüzünün ışığı sonra,
korulara, ırmaklara, denize yansıyan
ışığı yüzünün
benim başlangıcım oldu renkli bir dünyada,
ayak basmadığım bir dünyada.
Öyle korkuyorum ki, öyle korkuyorum ki
biter diye bir gün bu beklenmeyen güneş,
esinler biter,
gözyaşları biter, coşkunluk biter diye.
Karşı koymuyorum o korkuya,
çünkü seviyorum onu, besliyorum
hiçbir şeyi besleyemeyen ben,
sevginin sarsak bekçisi.
Korku bucağına alıyor beni.
Biliyorum, bu dakikalar kısa,
biliyorum, silinecek gözlerimin rengi
yüzün battığı zaman.

1960

Şafak sökünce iki tekerlekli dostumu uyandırıyorum.
Annem yatağından bana bağırıyor,
"Aşağı indirirken takırdatma şunu!" diye.
Her basamakta yaylanıyor dostum aşağı inerken,
ne lastikleri var ama, yumruğunla bir vursan
geri teper elini. Neşeyle biniyorum,
eşine rastlanmadık hafiflikte bacaklarla,
kapıdan çıkıp doğru Pazar gezintisine,
asfaltta kayıyorum, basıyorum pedallara
korkusuz,
durmaksızın
çın,
çın,
çın,
Moskova'dan çıkıyorum, tek gözlü bir horozu,
kırık kuyruklu bir horozu korkutarak,
bir çocuğa İngiliz anahtarı veriyorum
(beyaz bir yeleye benziyor saçları),
kahverengi kvas içiyorum Kuntsevo'yu
bir toz bulutuyla arkamda bırakarak,
kvas fıçısına yaslanıyorum (sırtım
güneşten sımsıcak). Garson kız
bir avuç dolusu ıslak para uzatıyor
ıslak eliyle, adını söylemiyor,
"Hepiniz birbirinize benzersiniz," diyor.
Gülüyorum: "Hoşça kal."

78 Bir kır evine, bir dosta gidiyorum,
yeni baştan hızlanıyorum yolda.
Dostum keyifsiz, garajın yanına,
parıldayan otlara oturmuş değnek yontuyor.
Ev sahibine kızmış nedense, "Şişko herif,
yeni ayakkabı senin neyine," diyor.
"Ama kapıcı
iyi bir kadıncağız doğrusu..."

Yürüyelim dostum,
çıplak ayaklı dostum,
senin de kunduraların olurdu isteseydin,
benim geniş omuzlu, akıllı dostum.
Zor buluyor yaşamayı.
Savaş daha iyiydi.
Günler geçiyor.
Savaş bitince gençlik de bitti.
"Musluk şurada. Al havluyu - kurulan."
Bir gezintiye çıkıyoruz koruda
filmlere ve şiirlere küfrederek.
Serin, sessiz bahçede öğle yemeği.
Dostumla karısının arasında oturup
şarabın uzun tadını içiyorum.

Sonra, "Hoşça kal Galya, hoşça kal Mişa".
Bahçe kapısına kadar geçiriyorlar beni.
"Yazacaksın," diyorum, "yazacaksın,
yazamıyorum diye yakınma."

Mutluluk fışkırıyor her yanımdan,
içim sevinçle, ateşle dolu,
araba bırakmıyorum önümde,
hepsini geçiyorum,
yokuşta kamyonlara asılıyorum.
Biliyorum, tehlikeli bir şey bu.
Bağıran bağırana. Korna çalıyorlar,
kimseyi taktığım yok, keyfim gıcır,
olanca gücümle basıyorum pedallara,
bende çeşidi var şaklabanlığın.
Bundan kötü binilmez bisiklete
ama gün gelir, elbet öğrenirim.
Eski bir evin önünde durup
loş ışığında ormanın
leylak koparıp didonlara bağlıyorum
sarmaşıklarla.
Uçuyorum sonra, uçuyorum,
koyu çiçeklere gömüyorum başımı.
İşte şehir. Yorgunluktan ölmedim daha.
Masamın üstündeki lambayı yakıyorum,
odanın ışığı sönük,
suya koyuyorum leylakları,
çalar saati sekize kuruyorum,
sonra oturup
başlıyorum
bu satırları yazmaya.

Uyanmak rüya görmek gibi bir şeydi o zamanlar.
Uyanmak ıssız bir rüya gibiydi
buralarda, bu kulübede,
düşünmek: gidip mantar toplamalı birazdan,
seni uyandırmak için saçlarını okşamak,
açılsınlar diye gözlerini öpmek
ve yepyeni şeyler bulmak her gün.
Buralarda bir ay kalmıştık,
bahçeler, cıvıldaşan kuşlar,
buğdaylar arasından kıvrılan patikalar,
ayaklarımızın altında tahtaların gıcırtısı.
Tutup bir ayçiçeğini ikiye bölsek
niye böldük, anlatmamız gerekmiyordu.
Şafak sökerken ırmağa koşsak
(balıklar insanın ayağını gıdıklar burada)
neden koştuğumuzu sormuyorduk birbirimize.
Akıl almaz bir iş gibi görünmüyordu
gecenin karanlığında yanıma uzanman.
Bunun böyle yazıldığını sanıyordum sadece,
her sabah seninle buluşmamızın,
her sabah, hiç sektirmeden buluşmamızın,
alnımıza böyle yazıldığını.
Senin her şeyini bildiğimi düşünür de
nasıl sevinirdim, nasıl keyiflenirdim.

Aklın ölçülerine sığmazsın sen,
ne söyledimse yanlış çıkardın beni,
senin gerçeğin umulmayandır.
Bildiğim ne varsa bir yana koydun,
bir yana koyup öyle geldin bana,
günün alışılmış tekrarlarıyla değil
yeni başlangıçlarla, yeni havanla geldin.
Bu tembel kaçışa tembelce katıldık,
bizi kuşatan bir şey vardı yanımızda,
bize yetişen, bizimle kaçan,
bizimle boy ölçüşen bir varlık vardı.

Pencere beyaz ağaçlara bakıyor.
Öğretmen pencereden ağaçlara bakıyor,
uzun süredir, uzun uzun bakıyor
pencereden beyaz ağaçlara,
usulca kırıyor elindeki tebeşiri.
Kesirlerin bölünmesi yüzünden bunlar.
Kurallarını unutuvermiş bölmenin.
Hiç unutulur mu kuralları bölmenin?
Tahtada koskoca bir yanlış duruyor.
Öğretmeni gözlüyoruz bir başka dikkatle,
başkalığın da ötesinde bir şey var bu dikkatte.
Öğretmenin karısı çekip gitmiş,
bilmiyoruz nereye çekip gitmiş,
bilmiyoruz neden çekip gitmiş,
bildiğimiz tek şey: çekip gitmiş.

Ne yeni bir elbise sırtındaki, ne de eski,
sırtında her zaman giydiği elbiseyle,
ne yeni ne de eski olan o elbiseyle
öğretmenler odasına iniyor öğretmen.
Ceplerini karıştırıp bir bilet aranıyor.
"Nerede şu bilet? Nereye koydum?
Almadım mıydı yoksa? Nereye koydum?"
Öğretmen alnını uğuşturuyor.
"Hah, burdaymış. Artık yaşlanıyorum.
Öyle söyleme, teyze, artık yaşlanıyorum.
Elden ne gelir ki, artık yaşlanıyorum."

Kapının kapandığını duyuyoruz
Pençere beyaz ağaçlara bakıyor,
Ağaçlar yüksek, ağaçlar güzel,
ama biz ağaçlara bakmıyoruz.
Öğretmene bakıyoruz sessizce.
Sırtı kamburlaşmış, sendeleyerek,
adımlarını şaşırarak yürüyor,
sendeleyerek yürüyor, bitkin.
Sessizlikten usulca üstüne düşen kar
beyaz ağaçlar arasında beyazlatıyor onu.
Beyaz ağaçlar gibi beyazlanıyor.
Biraz daha dursa ağaçlar arasında
öyle beyazlaşacak ki göremeyeceğiz onu
beyaz ağaçlar arasında.

Savaş sırasında yapılan şu düğünler!
İnsan evlenip rahata kavuşacak aklınca!
Evlenme konusunda söylenen yalanlar.
Gürültülü karlı yollar.
O yolları arkamda bırakıyorum işte
geçerek rüzgârın sert dişlerinden,
komşu köydeki düğüne gidiyorum.
Aşınmış adımlarla giriyorum düğün evine,
alnıma dökülmüş dağınık saçlarımla;
dans etmede kimse yoktur üstüme.
İçeride dostlar, akrabalar arasında
gelinin, Vera'sının yanında oturuyor güvey,
adamakıllı duygulanmış, besbelli,
besbelli, sinirleri iyice gergin.
Birkaç güne kalmaz kaputunu geçirir sırtına,
giyinir, giyinir de savaşa gider.
Yeni yerler görür, tüfek taşır omzunda.
Vurulursa yere düşer belki.
Bardağı içkiyle dolu, içemiyor.
Evliliğinin ilk gecesi bu,
yoksa son gecesi mi? Kim bilir?
Hüzünle bakıyor bana, umutsuzlukla
"Hadi," diye bağırıyor masanın bir ucundan,
"Hadi, dans et. Dans et bakalım."
İçkiler unutuluyor. Çevresine bakınıyor herkes.
Çıkıyorum ortaya. Başlıyorum.
Birbirine vuruyorum ayaklarımı. Titriyorum.

Sanki kazıyorum döşemeyi kunduramla.
Islıklar. Islıklar. El çırpmalar.
Sıçrıyorum, nerdeyse tavana değecek başım.
Duvardaki afişler ilişiyor gözüme:
HİTLER KAPUT
Gelinin gözleri yaş içinde.
Kan-ter içinde kalmışım, soluk soluğayım —
"Dans et!"
"Dans et!" diye bağırıyorlar acıyla.
Ben de dans ediyorum.

Eve vardığım zaman bakıyorum ki
kütük kesilmiş ayaklarım;
bekleyen sarhoşlar var kapıda,
bir başka düğüne çağırıyorlar beni.
Gitmeliyim.
Aynı şeyler:
yeniden görüyorum eski gördüklerimi,
çöküyorum bir masaya.
Gelin ağlıyor,
ağlıyor gelinin arkadaşları. Korkuyorum,
dans etmek gelmiyor içimden,
ama etmesen de olmaz ki.

1955

Yaşlandıkça daha namuslu oluyoruz,
bu da bir şey.
Bildiğim bir dilmiş gibi neler anlatmıyor bana
geçirdiğimiz bu açık seçik değişmeler.
Eskiden gördüğümüz gibi görmüyorsam
şimdi başka bir gözle görüyorsam sizi,
şimdi gördüklerim yeniyse eğer,
bunları kendimi yoklayarak buldum.
Anlıyorum, yirmi yılım
toyca geçmiş biraz; gözden geçirirsem:
söylemişim söylememem gerekenleri,
söylemem gerekenleri söylememişim.

Geriye bakışlarla geçti yıllarım,
bazı özel duygularla, düşünceler, isteklerle;
yaşamamın düzgün dönemeçlerinde
çeşitli davranışlar; ama bitmiş bir şey yok.
Yine de yeni yollar açar bunlar insana,
yeni bir güç kazandırır, sizin ilk defa
toz kaldırarak çıplak ayaklarla yürüdüğünüz
o toprağa basmak.
İşte ben de buna güveniyorum zaten,
beni beklerken doğduğum şehir
Baykal Gölü'nün kıyısında.

Çamları yeniden görmek isteği,
zamanın, geçmişin dilsiz tanıklarını,
bir köylü ayaklanmasından sonra buraya sürülen
büyük dedemin ve başkalarının tanıklarını.
Buraya gelmiş nice uzak yerlerden
çamurdan, yağmurdan geçerek
karılarıyla, küçük çocuklarıyla
Ukrayna'lı köylüler, Zitomir'den.
Örümcek ağları varmış ağaçlarda.
Dolaşarak cesaret bulmuşlar unutmak için
canlarından çok sevdikleri şeyleri.
Huzursuz gözlerle bakarmış nöbetçiler
damarlarla dolu ellere, ve çavuş ateş ışığında
oturup iskambil oynarmış; koz: maça.
Bütün gece boyunca büyük dedem
köylü ellerinde tuttuğu bir kor parçasıyla
piposunu yakar, oturur düşünürmüş.
Ne düşünürmüş?
Yabancı bir yerde
kim bilir nasıl karşılanacaklar,
güleryüzle mi, dayakla mı; Tanrı bilir.
Palavra masallara inanmazmış, orada
basit insanların beyler gibi yaşadıklarına
(insanlar ne zaman beyler gibi yaşamış ki?)
acılara, üzüntüye de inanmazmış;
nerede toprak varsa saban sürmek de,
tohum atmak da aynıdır orada.
Zaman neler getirecek, görürsün tutsak. İleri.
Daha millerce yolun var yürünecek.
Ya nerelerde kaldı Ukrayna, Ukrayna ana?

88 Hani nerelerde
şafakta şarkısını söyleyen bülbül,
çevresinde el değmemiş bir orman,
kimse varamaz ona artık
ne yayan, ne atla,
ne yayan, ne atla,
ne de kanatla,
ne de kanatla.
Sanırım o gönülsüz göçmenler, o köylüler
bu el memleketini kader diye kabullenip
kendilerini mutsuzluğa bırakmışlar;
üvey ana ne kadar iyi olursa olsun
hiç öz ana gibi olur mu insana?
Parmaklarıyla toprağını ufalamışlar,
suyunu içmişler, çocuklarına da içirmişler,
soru sormuşlar, anlamışlar, sahip çıkmışlar,
vatan belleyip kanla bağlanmışlar ona.
O acı hayata koşulmuşlar yeniden,
yoksulluğun boyunduruğuna.
Kim suçlayabilir ki
duvara çakılan paslı çiviyi;
onu çakan bir baltanın demiridir.
Çeşitli zorluklarla karşılaşmışlar,
çabalamışlar yaşamak için,
ne kadar bükmüşlerse çalışan bellerini,
boşuna,
ekmeği yememiş onlar, ekmek onları yemiş.
Ekmişler, biçmişler, kaldırmışlar
tarlalarda, evlerde, ahırlarda.

Bir yerde ekmek varsa orada gerçek vardır,
sen ekmeği yarat da bak
gerçek nasıl kendini yaratır.
Derin düşünceler.
Büyük dedem ömrü boyunca aç kalmış.
Harmanların sonu gelmez verimsizliği.
Gerçek buymuş işte, büyük dedem
düşlediği gerçeği yaşayamamış.

Mermer sessizdi.
Sessizce parıldıyordu camlar.
Nöbetçiler sessizdi,
birer heykele çevirmişti onları rüzgâr.
İncecik tüten duman
tabutun üstünde salınıyordu.
Ölüyü geçirirlerken anıtın kapısından
sütunlardan akıyordu solukları.
Ağır ağır taşıdılar tabutu
süngüler arasından.
Ölü de sessizdi —
ölü de, o da!
sessizdi, ölüydü.
Kaskatı sıkmıştı
mumyalanmış yumruklarını,
ölü diye yutturuyordu kendini,
ama herkesi gözetliyordu
tabutunun içinden.
Kimler taşıyor kendini,
unutmak istemiyordu:
Ryazan'lı, Kursk'lu gencecik erleri
unutmak istemiyordu,
bir yolunu bulup kalkacaktı çünkü,
mezarından kalkmayı aklına koymuştu çünkü,
O toy delikanlıları
kalkıp kandıracaktı.
Bir şeyler kuruyordu.

Dinlenmek için uykuya dalmıştı sadece.
Çoğaltın nöbetçileri,
çoğaltın,
daha çok, daha çok nöbetçi dikin
o tabutun başına,
Stalin dirilir belki,
ve belki Stalin'le
Stalin'le birlikte geçmiş dirilir.
Kutlu, yüce geçmişimizi söylemiyorum,
Turksib'i söylemiyorum,
Magnitogorsk'u söylemiyorum,
Berlin'e çekilen bayrağımızı.
İyilerin bir yana itildiği günleri,
haksız suçlamaları,
suçsuzların yakalanışını söylüyorum ben.
Güzel tohumlar ekmiştik oysa.
Maden eritmiştik,
sıralanıp yürümüştük
onurumuzla.
Ama Stalin korktu bizden.
Uzak görüşlü değildi.
Siyaset dolapları çevirmekte ustaydı
ve kendine bir sürü mirasçı bıraktı
yeryüzünde.
Mutlaka bir telefon vardır
tabutunda şimdi,
şimdi Stalin
buyruklar vermektedir
Enver Hoca'ya.

92 Başka kime uzanabilir
o tabuta bağlanmış telefon telleri!
Hayır,
Stalin boyun eğmedi daha.
Aklınca ölümü kandıracak.
Bu anıtın içinden çıkardık onu,
taşıdık;
ama Stalin'in içinden nasıl çıkarıp
nasıl taşıyacağız
mirasçılarını!
Mirasçıların bazıları gül buduyorlar
bahçelerinde,
dinleniyorlar,
sıranın
kendilerine geleceğini sanıyorlar yine;
bazıları da
küfürler savuruyorlar Stalin'e kürsülerde,
ama geceleri
iç çekerek anıyorlar eski günleri.
Parti her şeyle ilgileneyim ister.
"Sen kendi işine bak," diyen olursa bana,
uyuşuk olmak istemiyorum derim,
bu da benim işimdir.
Stalin'in mirasçıları
soluk aldıkça dünyada,
tabutunda Stalin
pusuya yatmış,
dirilmektedir.

1962

Hiç anıt yok Babi Yar'da.
Tek mezar taşı o dik yamaç.
Korkuyorum.
Yahudiler kadar yaşlıyım şimdi.
Şimdi bir Yahudi gibi görüyorum kendimi.
Şimdi Eski Mısır'da dolaşıyorum.
Çarmıha geriliyorum şimdi, ölüyorum,
çivilerin bile izi var üstümde şimdi.
Dreyfus geliyor aklıma. Ben oyum.
Kof adamlar suçluyor, yargılıyor beni.
Parmaklıklar ardındayım ansızın,
kıstırılmışım, tutulmuşum, sövmüşler bana;
Brüksel dantelinden elbiseler giymiş hanımlar
bağırarak şemsiyelerini çarpıyor suratıma.
Belostok'da bir çocuğum şimdi,
yere yayılıyor damlayan kan,
öfkeyle saldırıyor meyhanenin
soğan ve votka kokan fedaileri.
Tekmelenmişim, elimden bir şey gelmiyor,
yalvarıyorum, dinlemiyorlar bile,
"Gebertin çıfıtları, Rusya'yı kurtarın," diye
haykırarak bir aktar dövüyor annemi.
Anna Frank olarak görüyorum kendimi,
nisan dalları kadar inceyim,
sevgiyle dolu içim;
boş sözler söylemeyin bana,
birbirimize bakalım istiyorum.

Gülecek, koklayacak ne var ki
yapraklardan, gökyüzünden başka.
Ama çok şey yaparız sen istersen,
usulca sarılırız birbirimize
karanlık bir odada.
Bir gelen mi var? Korkma.
Bu gelen, baharın sesi.
Gel bana, dudaklarını uzat bana.
Biri kapıyı zorluyor.
Yok yok, kırılan buzların sesi.

Yaban otları hışırdıyor Babi Yar'da.
Ağaçlar sert sert bakıyor, yargıçlar gibi.
Her şey sessizce çığlık atıyor.
Şapkamı çıkarıyorum,
anlıyorum, gittikçe yaşlanmışım.
Burada gömülü bu binlerce insanın,
bu binlerce insanın ardından koparılmış
sessiz bir çığlıktan başka neyim ki şimdi;
burada vurulmuş her ihtiyarın ben,
burada vurulmuş her çocuğum ben.
Ey Ruslar, vatandaşlarım, bilirim hepinizi.
Kötü eller kirletiyor temiz adınızı sizin.
Ülkem nasıl güzeldir, hep bilirim,
nasıl korkunçtur kendilerine, hiç titremeden,
"Rus Birliği" adını takan Yahudi düşmanları.
Hiçbir yerim unutamaz bütün bunları.
Çınlasın "Enternasyonal"
yeryüzündeki
son Yahudi düşmanı gömüldüğü zaman.

Kanımda Yahudi kanı yok,
ama öyleymişim gibi beni
hor görüyor, aşağılıyor Yahudi düşmanları.
Gerçek bir Rus'um bu yüzden.

1961

Cesur bir adamsın diyorlar bana.
Değilim.
Cesaret nedir bilmedim şimdiye kadar.
Yakışıksız olacağını düşündüm yalnız
kendimi başkaları gibi alçaltmanın.
Hangi kurum yerinden oynadı, hani?
Şişirilmiş palavralara nasıl gülünür,
öyle gülüp geçtiler sözlerime.
Yalnız yazdım, kimseyi suçlamadan,
aklıma gelen ne varsa sıraladım,
övdüm övülmesi gerekenleri bir yandan,
bir yandan karaladım yeteneksiz yazarları
(nasıl olsa yapılacaktı bunlar bir gün).
Şimdi cesurum dememi istiyorlar.
Sonunda öcünü alırken bu kötülüklerin
hatırlayıp utanacak çocuklarımız bir zamanlar
cesaret sayıldığını doğruluk denen şeyin.

1961

Öğrencinin canı
Scriabin dinlemek istiyor biraz,
dişinden tırnağından artırdı
iki haftadır.
Gökyüzünden yağmaz ya
para dediğin.
Kafası var öğrencinin,
olmayan tek şey parası!
Adamın iliklerine işler
bunun acısı,
ama bir anne gibi ilgilenir onlarla
Moskova Yük İstasyonu
öğrencileri sever,
çıkarır kafeslerinden
onları işçi yapar.
Gece rayların üstünde sönmektedir.
Kömür boşaltıyor
şarkı söyleyerek delikanlılar.
Şairler, fizikçiler
şeker sandıklarını,
çimento torbalarını,
incir kutularını boşaltıyor.
Bir tren dolusu karpuz gelmiş
Astrakhan'dan!
Danslarla boşaltılıyor
Astrakhan marşandizi.

98 Bu öğrenciler kadar coşkunu
görülmemiştir
işçiler arasında.
Elden ele atılıyor
koskoca karpuzlar,
bekçiler saygıyla gözetliyor
genç işçileri,
sanat okuluna giden
delikanlıyı,
çiçeği burnunda mühendisi.
Aydınlanıyor hava.
İş bitti.
Adam başına yirmi ruble
bir de karpuz dilimi.
Paralar cebe,
dosdoğru gişeye sonra.
Scriabin meselesi tamam,
bilet alındı.
Karpuzlar da kütür kütür —
aslan Astrakhan!
Rayların arasına uzanmış öğrenciler
öğle yemeği yiyorlar şimdi,
ellerindeki
yarım ay biçiminde
kırmızı karpuz dilimlerini
geçen trenlere sallıyorlar.
Hava gençlikle,
tazelikle dolu!

Karpuz dilimleri arasında,
düdükler arasında,
kimyadan,
Merih'ten söz açıyorlar
ve Erich Maria Remarque'tan.
Moskova Yük İstasyonu,
bu çocukları unutma.
Bunlar kadar güçlüsü,
bunlar kadar coşkunu yoktur!
Ryazan'lardan gelmişler,
Vologda'lardan.
Geceler boyunca
uyumamışlar,
sürüyle kâğıt harcamışlar,
çalışmışlar,
neler çıkacak,
kimler çıkacak bunlardan bir gün,
bu öğrenciler
neler, neler yaratacaklar!
Dünyanın kaderini çizecekler
yaptıklarıyla.
Sen,
Moskova Yük İstasyonu,
kafeslerinden çıkardın ya onları,
sağol,
teşekkürler sana!

1960

ÖLDÜRME
ÖZGÜRLÜĞÜ

Türkçesi:
NESRİN ARMAN
SEYYİT NEZİR

Sen aşkta büyüksün.
Ve cesur.
Her adımım ürkek benim.
Zararım dokunmaz sana
iyilikler verebilirim tek, güç de olsa.
Bir ormanın içindeki kayıp bir
patikadan geçiriyorsun beni.
Yabanıl çiçeklere gömülüyoruz belimize kadar.
Bilmiyorum bile onların
ne olduklarını — o çiçeklerin.
Hiçbir işe yaramıyor burda iyi eğitim.
Kararsızım
neyi nasıl yapmalı?
Yoruldun sen.
Kollarımı istiyorsun, taşınmayı.
Zaten kollarımdasın.
Uzanıyor ötemizde her şey saf,
ilk,
genç,
ve ne varsa yolumuzda önümüze çıkan.
Sen ne kadar suskunsun!
Göğsünde
kımıldıyor giysin
alıp verdiğin solukla.
"Görüyor musun?
Ne mavi bir gök?"

104 Söyleyebilir misin
hangi kuşlar şarkı söylüyor ormanda?
"Sahi, neyi bekliyorsun?
Ya?
Öyleyse taşı beni!"
İyi de, nereye taşıyayım seni?

1955

/Vasiliev için/

Uzaktaki sonuçlara
gönül vermiş adamlarız
meteliksiz ustalarız biz.
Homeros'un kaburga kemiğinden yaratıldık
Rembrandt'ın kaburga kemiğinden.
Bilgiç aydınlıklara
muhtaç değiliz,
ne Muhammed,
ne İsa,
yalnızca sert kabuğu kara ekmeğin,
kâğıt,
balçık,
ve kanvas!
Derken, kımıldar boyalar
notalar!
Toprakken yaşlıdır
ama genç bir biçim vereceğiz ona biz
biz meteliksiz ustalar!
Varsın miyavlasınlar
havlamalar duyalım sürüyle
ne çıkar,
ne çıkar vardiya değiştirdikçe günler
eriyip yitiyorsa hızla.
Biz sade yetkinleşmeliyiz, öcümüzü almaya,
sanatımıza aldırmayanlardan.

106 İleri öyleyse,
yeni bir çığıra,
gerçeği bulmaya!
Kardeşler, haydi
tam sırası ileri atılmanın!
Nasıl da zenginiz ama
biz meteliksiz ustalar!

1957

Aleksandr Blok'u düşündüğümde,
ve taştığında ona özlemim,
Anımsarım — mısra değil de bir şiirden,
bir köprü, bir araba ve Neva.
Ve gecenin seslerini bastıran
bir binici beliriyor yukarda —
korkunç gözlerinin altında halkalar,
ve bir redingot, ana çizgileriyle, kapkara.
Işıklar ve gölgeler uçuşuyor onu karşılamaya,
yoluna sivri uçlu yıldızlar saçılıyor,
ve korkunun daha yükseğindeki şey nedir gösteriyor
kenetli ellerinin balmumundan parmakları.
Anlamı derin ve tam anlaşılamamış,
çok gizemli bir başlangıcınki gibi,
bir sis kuşatıyor hızla giden arabayı,
kaldırım taşları, bulutlar, ve Blok...

1957

Sevgilim gelecek sonunda,
saracak kollarıyla beni.
Sezecek bendeki en küçük farkı,
tüm korkularımı bularak.
Kötü yağmur, kahrolası hüzün dışarda kalsın
kapanınca arabanın kapısı, ardında unutuluş,
o, titrek adımlarla atıldığında,
her şey parlar birden, sevinç ve neşeyle.
İliklerine kadar ıslanmış, kapıyı çalmadan
içerde işte,
ve başım ellerinin arasında;
kayacak mavi kürk ceketi sandalyeden
yere mutlulukla...

1959

/E. Neizvestnyi için/

Arabacıdan, doktordan
istediklerim var,
ve bana ceket diken adamdan —
her şeyde kusursuz olmalıyız,
hiç önemli değil ne olduğu!
Orta karara yer yok —
ne yapı, ne galoşlarda.
Orta karar doğal değil,
yanlışın doğal olmadığı kadar.
Mahmuzlayın kendinizi
adınızı kazanmaya.
Büyük olmak utanılacak şey mi?
Herkesin hakkı var büyük olmaya!

1959

Korkakların imkânı az.
Ün sessizlikte kazanılmaz,
ve korkaklar,
hesaba alınmaz hiç, bilesiniz
şöyle ara sıra yürekli olmak zorunda kalsalar da.
Atmaca olmaya uğraşırlar mesela;
rüzgâra uydurarak yüreklerini,
yakıştırıvermişler kendilerine cesareti
yalanı nasıl yakıştırdılarsa.

1959

/R. Pospelov için/

Analarımız gidiyor bizden,
Usulca gidiyorlar,
ayaklarının ucunda
ve karnımız tıka basa tok,
mışıl mışıl uyuyoruz biz,
bu dehşet anını fark edemeden.
Analarımız bizi birdenbire bırakmaz,
hayır—
ama "birden"miş gibi görünür.
Usulca gidiyorlar ve garip biçimde,
ağır ağır inerek yılların merdivenlerini.
Bir yıl, hani şu öfkeyle anımsanan,
"olay" olduydu onların
doğum günlerini kutlamak,
aman o ne gayretti ya
ne onların korudu ruhlarını
ne de bizimkilerin!
Hep ilerde olacak onlar,
hep ilerde.
Uyanınca,
hemen onlara uzanıyoruz ama,
kalakalıyor ellerimiz o saat havada—
camdan bir duvar yükseliyor orda artık!
Çok geç kaldık!
Geldi çattı o kötü an.

112 Gözyaşlarımızı gömerek izliyoruz onları,
sessiz ve çetin sütunlar halinde bizden
giden analarımızı...

1960

Perlon ve dakronun ülkesi,
bilimin bir fetiş olduğu ülkede,
ansızın bir kuş, bir yavru kuşun sesi—
eşsiz bir ses işittim, saf bir ses öylesine.
Bir dal yüksünmeden çekebilir bir kuşu,
ve şu dallardan birine işte
konmuştu bir Amerikan bülbülü,
şakıyarak bir Rus bülbülü gibi tıpkı.
Ağıtlar yaktı, mutluluk türküleri
leylak salkımlarının ordan, bir yanıt hemen
toprağın uyanan sevinci— fırtına gibi.
Harvard'ın baharıydı o sıralar.
Her şey altüsttü, baş aşağı—
gülüyordu bir neşe anaforunda Harvard'ın
sarhoşça yalpalayışına sınav sonu.
Öğrenciler şarkılarla sazlı sözlü
karışmıştı bir gökkuşağı kokteylinde
orda her şey birbirine,
öğrenciler, çiçekler ve kuşlar.
O bülbül, gururla ve hep ustaca—
o yavru kuş gürledi yarı gerçeklerin
yalanların, tez canlı gevezeliklerin
tüm karanlık niyetlerin üzerine
milyonlarca alık sorunun üzerine
ve köpekbalığından farksız gövdelerin
roketleri fırlatmayı dört gözle bekleyen.

114 Ve Rusya'nın yüreğinde bir yerde
aynı cinsten bir inatçı yumurcak
onun küçük Rus kardeşi şakıdı
törenle açıp o minik gagasını.
Tambov'da, Harvard'da ve Miami'de
köyleri kentleri hoş tutmak için
tüm bahçelerin dalları art arda
eğildi bülbüllerin ayaklarına coşkuyla.
Bir tipi gibi bastırdı ezgiler tıpkı
bir kıta, biri daha, sonra öbür kıta...
Tüm bülbüller anlıyor ötekinin dilini
hep birdir titreyişi seslerinin her yerde
daha da yükselir şakıdıkça, şefkatle.
İyi de biz insanlar, acaba biz hiç
biz anlayamayacak mıyız birbirimizi asla?!

Harvard, 1961 [1962]

Şiir
bir barış sığınağı değildir
Şiir
yırtıcı gücü savaşın.
Onun da taktikleri vardır, kendince oyunları.
Savaş
savaş olmalı.
Şair
bir asker.
Ve haklıysa,
hakkıdır her şeyi denemek de
dalarken duman ve
[ateşin ortasına.
Geride o gizlice sürünen fareler
nasıl bilebilir kaç adamın
çarpıştığını ateş altında?
Titreşen fareler
cepheden o güvenli uzaklıkta.
Onlar için,
—o fareler ah—
göstermelik bir tavırdır
[cesaret olsa olsa.
Ve hepsi hepsi ihanettir
savaş yöntemleri de.
Nedir işleri peki hainin
kendini yüceltmek için
onun mertebesine

damgalamak kahramanı "hain" diye.
Şair dediğin
Kutuzov gibi olmalı
apaçık görünmeli
[yerinde.
O, geri çekilir kimi
tam ilerlemeye.
Bitkindir,
bir kuyudaki suyun yarısını tüketir.
Uyumak ister elbette.
Ama bir başkumandanın gözleri,
iç benliğidir ona kumanda eden
hep bir yükseklikten
görmek için ilersini.
Onun güçlü elleri
saatine ayarlıdır topların
yük trenlerinin
bayrakların.
Koonlar
düşünüyor sansınlar sağdaki süvarilerini.
Oysa o
soldakilerin şafaktan beri
hücum borusunu beklediklerini bilir,
Ormanın gerisinde
burun delikleri titreyerek
ateşe hazır.
Şairin savaşı
ne zaferin şanı,
ne rütbe, ne emirler adınadır.

Varsın olsun ona
sağdan soldan
kara çalanlar!
Küçülür yalancılar onun bakışlarıyla.
Sadedim odur— bir şair...
şair can verdiğinde,
ölümünde bile, evet
korkudan titretir.
Silahlarını indirmemiştir çünkü öldüğünde—
gazabı bakışlarında öylece kalır
korkarlar gözlerini gagalamaktan.
Ve o hep aynı savaşçıdır,
öldüğünde de
öldüğünde de
yılgıdır düşmanın içinde.

1962

Hayır, hiçbir şeyi yarım almayacağım!
Bana tüm gökyüzünü verin! Uzağa fırlatılmış
[yeryüzünü!
Denizleri ve ırmakları ve dağlardaki çığları—
Tüm bunları, benim olan! Kabul etmiyorum asla
[daha azını!

Yaşam, hayır, beni kırıntılarınla kandıramazsın.
Ya bırak hepsi olsun, ya da hiçbiri! Bunu
[omuzlayabilirim!
Ne yarımlarla yetinen bir mutluluk
Ne de yarım bir hüzündür istediğim.

Bir yastığı paylaşabilirim yalnızca, bir tek onu,
Bir yanağın hafifçe gömüldüğü;
Çaresiz bir yıldız gibi, kayan bir yıldız,
Işıldayan bir yüzükle sol elinin parmağında.

1963

Aşkın olgunluğu mu diyorsun?
Öyle mi?
Bekliyorum,
gergin.
Sen geliyorsun.
Buluştu bakışlarımız!
Bir ürperiş bile yok!
Yerine, suskunluk
fırtınaya dönüşmüşken üstelik
o hafif esinti.
Parmakların teması!
Henüz hiçbir patlama yok!!!
Yerine, suskunluk...
koşuyorum, haykırmaya hazır.
Bunlar mı bütün
seninle aramızdaki?
Ateşin olgunluğu mu yani
bu küller?
Olup olancası bu mu aşkın olgunluğu
demek bir şey değil alışkanlıktan başka.
Ve yalnızca
kutuların en güzelinde saklı öyle mi?
Tepemizdeki canavarı kim oynatıyor
o arsız isteklerle yan bakan?
Kim peki, duygusuz küçük hesaplarla
haksız bir atamayı imzaya cüret eden?
Aşk doğumda ve ölümde tek güçlüdür.

120 Aşk yoksundur olgunluktan.
Aşk
harlayarak
ateşini hızlandırır bizim için
söndürmez kesinlikle,
ve solur
hem hiç de öyle ölçülü değil
körük gibi solur—
acıma dilenir
ama yok—
boğulan toprağın acıyla soluması neyse,
dünyanın yaratılışıyla zaten
handiyse boğulmuş
terk edilir öylece...

1964

Bir aktristin öyküsü, Broadway'den
    zamanı Troya gibi yağma edilen:

Başka rol yok, kestirmeden söylersek.
Rol yok
    gözümdeki tüm yaşları boşaltmaya,
içimdekini dışarı taşırmaya
                rol yok.
Layığını bulmalı artık
    bu yaşamdan biri.
Uzun sözün kısası, bir daha rol yok!
Broadway pırıltıları
tıpkı ısınmış bir bilgisayar gibi
ama, inan bana, rol yok—
    bir tanecik olsun yok
yüzlerce rolün ortasında bir tek.
Bir itiraf— *tıkanıyoruz* rolsüzlükten...
    Peki nerde o dev yazarlar! Nerde?
Ter bastı zavallı klasikleri,
    say ki her biri o uzun gösterilerin
    hep birer perendebaz takımı
öyle ya, ne bilsin onlar
    Hiroşima'yı
Altı Milyon'un katlini
    ne bilsinler acıları, hepimizinkini?!
Öyle ya, tanımlanamaz gerçekten *bütün* bunlar?!
Tek bir rol yok!

122 Ne iş, bir tür oylumsuzluk bu.
Bilmelisiniz, nasıl da korkunçtur
dünyanızın içinizde büyümesi
büyümesi de büyümesi
ve mümkünü yoktur, taşıramazsınız bunu dışarı...
Oh, evet, haklısınız,
şirketlerden geçen bir yol var.
Elbette var,
ne güne TV dizileri.
Ama bütün *roller* kapatılmış.
Bin parçaya bölerler sizi.
İçiyorum. Oh, doğru, güçsüzlük bu,
iyi de, ne *yapılabilir* başka, hiçbir kişi
hiçbir rol kalmadıysa yaşamınızda.
Bir işçi de bir yerlerde içki içiyor
kirli bir bardaktan, yağlı parmak uçlarıyla,
Ona da rol yok çünkü!
Bir çiftçi içkisini yudumluyor kim bilir nerde,
bir katır gibi böğürerek, zayıflıktan:
çünkü rol yok!
Onaltısında bir *çocuk*
bıçaklanıyor sustalısıyla arkadaşının
yapacak daha iyi bir işi *olmayan*—
Rol yok, *hiç* kimseye rol yok!
Hiçbir rol yok, yaşam
bir çürük elma yalnızca.
Dehayız hepimiz
rahimdeyken.

Ama birer manyağa dönüvermişizdir bir vakit sonra
biz muhtemel dehalar, ah
bir türlü oynayacak rol bulamayan!
Bir rol *istiyorum* ben
    bir *rol* işte
        herhangi bir rol
birilerinin kanına girmeden!

1967

Dachau'nın külleridir yakıyor ayaklarımı
Asfaltın dumanı altında
Yapışmış miğfer ve süngüler
tırnaklarımın dibine ta da

Sevgilimin saçlarından uçan başıboş bir teli
Vuracak ve dumana boğacağım
bir bombardıman uçağının kanatlarında İsa gibi
gece boyunca uçarak öldürmeye İsa'nın çocuklarını

Derim patlamalarla ürperecek
ve sanki Vietnam
ve kırılan sırtım kaburga kemiklerim
ve Berlin Duvarı akarken içimden

Özgürlükten mi söz ediyorsunuz bana?
Ama ne soru— gökten bombalar yağdırırken
Ne mene şey ki bu özgürlük, şu sizinki
Bin kez utanç verici çağın köleliğinden

Evet köleyim ben Taşkent'in kadınlarına
ve Dallas mermilerine Pekin özlemlerine
Vietnam dullarına ve elbet Rus kadınlarına
raylarda kazmaları gözlerinde kaynak maskeleriyle

Özgür değilim umrumdadır benim Puşkin ve Blok da
Özgür değilim Maryland ve Zima İstasyonu
Şeytan ve tanrı varken
Yeryüzünün güzelliği ve çirkefi bir aradayken

Doğru— köleyim ben kana susamışlığına
Evet köleyim, yüzleri büst olan
İnsana düşmanların, cellat başlarının
dünyadaki olanca piçin onuruna

Ve ama belki de işte bunun için
sevecek insanlar beni —Yaşamımı
(emsali yok değil bu demir çağda)
geçireyim diye özgürlüğün ateş çemberinden
görkemli köleliklere

Özgürlük Anıtı'nın rengi şimdi
Bir ölümcül donuklukla eşittir
Kurşunlandı özgürlük, onun sevgili adı
Sanki alındı bağımsızlığı geri—
Amerika, kendi kendini vuran!

Tam da öyle işte, kendi kendini!
Sıkıysa çık dışarı bu korkulu
Her taşına kâbuslar sinen ülkede
Ve daha korkuncu bu gidişle
Ormanlara kaçıp gizlenmek sonu.

Toprakta o bildik koku
Şu evrensel ünü olan Dallas'tan,
Yaşamak nasıl da tekinsizlik dolu
Ve işte senin en büyük utancın bu.

Kim inanır masallara, hangi çağdayız
O soylu fikir zevahirinin ardından
Silah yağının fiyatı yükselirken
Yaşamın düşürdüğün bedeline bak sen!

Katillerdir cenazende yas tutanlar da
Hissedar olmaya her karış toprağına
—İşte yine, bir daha, hadi bir daha—
Başaklarında kurşun tanelerinin
Dalgalandığı Teksas tarlalarına.

Şapkalarının altında haince
Tarıyor gözleri karanlığı
Senin o katil çetelerinin
Tutmuşlar her kapıyı
Ve işte cesedi bir ikinci Kennedy'nin...
Amerika nedir bu, oğullarını koru!

Ve çocukları, başka ülkelerdeki
Ve onların kulübelerini küle döndüren
Yakıyor tıpkı onlar gibi, ateş ve bombaların
İnsan hakları bildirini senin de.

Bilinci olmaya söz verdiydin dünyanın
Şu hale bak, dipsiz utancın kıyısında
Vurduğun, kral değil sözündür
Onurundur, Vietnam'a attığın her bombada.

Bir ulus çıldırıyorsa, yaptıklarını
Mümkün müdür kınamak el kadar
Üstünkörü barış sözleriyle.

Tek yol senin için yine utançtır
Tarih çamaşırhanede aklanmaz ki
—Yok henüz, keşfedemedin
Böyle bir çamaşır makinesini—
Kan hiç paklanır mı Amerika!

Nerendedir Amerika utancın senin
Söyle nerede saklı o,
Sanki kaçan bir köle
Kölelerin içinde.

Tut ki Raskolnikov'tur dolaşan baştan başa
Deliliğin kanlı baltası elinde
Kendisini yine kendi yargılayan
Planlı katliamlarıyla
Canilerden geçilmiyorsun Amerika.

Hey Abe, iyi ihtiyar
De bana ne yapıyor ülkendeki insanlar?
Kaçıncıdır sıralıyor tek bir gerçeği:
Anlaşılır ancak kesildiğinde
Yüce bir ağacın yüceliği.

Lincoln oturuyor güneşe karşı
Mermer sandalyesinde kanayarak.

Aslında odur canavarların
Bu kaçıncı kez vurduğu.

İşte o kurşun delikleridir
Amerika
Yıldız diye koydukların da
bayrağına.

Urbası kurşunlarla lime lime
Özgürlük Anıtı, ey sen
O kadın, o ana yüreğinle
Kaldır başını ölümlerden
Aç ağzını, yum gözünü
Toptan lanetle bu
Kahrolası öldürme özgürlüğünü.

Hey Özgürlük Anıtı, sen, kaldır şu
Yeşile kesmiş yüzünü boğulduğun kandan
Kafa tut özgürlüğün cellatlarına
Ve ama alnından artık
Bir damla kan akıtmadan.

1968

ÇİÇEKLER VE KURŞUNLAR

Severiz toprağı yalnayak çiğnemeyi,
Toprak buğu buğu, yumuşak, sevik.
Nerede? Habeşistan'da mı? Havana'da mı?
Ryazan'ın gölgeli korusunda mı?
Güneş ışınlarıyle yuğrulmuş ıssız bir kırda mı?
Uzak ülkelerde mi? İnsanın doğduğu yerde mi?
Hepimiz de insanız,
Severiz toprağı çiğnemeyi.
Esintileri içimizde özgür,
Ama yazık topraktan kopmuşuz,
Biz kentlerde yaşayanlar,
Çakıl taşlarıyla, asfaltla, arabalarla...
Ama tatlı gülüşlerle selamlarız bir fidanı,
Yukarıda granit kayalar arasında
fışkıran pınar gibi!
Bir dünya düşlüyorum zincirden, sığınaktan,
Savaşların zehirli pis kokusundan ırak,
Ihlamurlarla donanmış, aydınlık düşlerle zengin,
Işık yağmurlarıyla parıl parıl,
Bir ince kadınlar
buğulu trenler dünyası
Tatlı meyvalara gebe,
arpa, buğdayla ağır,
Bir büyü dünyası, bir insan büyüsü,
Gümbürdetsin, üflesin,
dalga dalga sihirli müziğini!..

134 Merih'te bir yerde,
yeryüzünden uçmuş bir konuk
Bir avuç sıcak, esmer toprak götürsün birlikte
Ve severek seyretsin mavi-yeşil dünyamızı,
Öylesine yakın.

Türkçesi: OSMAN TÜRKAY

Usandığım zaman gerçeklerin yalanından
kaygın küstah baskıdan
tunç Nâzım'ı anımsarım
ve sesini
biraz hançerî:
"Merhaba kardeşim...
Ne o neden suratın asık öyle?
Boş ver!
Yoksa şiir takıldı mı bir yerde?
Gel beraber bitirelim.
Para mı yok?
Çaresine bakarız dert değil.
Sevgili mi yok?
Aldırma buluruz..."
Oysa asıl kendisinde bir şey var
içini yaralayan
yüzünün buruşukluklarından dehşetle akan:
"Hepsi iyi ya
şu kalp ağrısı...
Adam sen de
ağrıyadursun yaşıyoruz ya..."
Bazıları için şiir
bir roldür,
bir dükkâncıktır bazıları için
kârdır.

136 Onun gibileri içinse
ağrıdır şiir
rol değil.
Nâzım'ın kalbi de işte
ağrıdı durdu böyle.
Üzerine titreyen doktoru bir defasında
hani pek de güvenmeyerek
demişti bana:
"Bakın, demişti,
Keskin konulardan kaçının ki
ağrımasın Nâzım'ın kalbi....."
İlâhi doktor!
Hastanız gitti.
Fayda etmedi çabalarınız.
Ama kalbi
gizli gizli çarparak
devam ediyor ağrımaya
ölümden sonra da.
İçimdeki acı için ağrıyor
Ruslar için Türkler için ağrıyor
Nâzım gibi mahpusta hür herkes için
Hürriyette mahpus gibi herkes için
ağrıyor.
Hapishane şefkatiyle yetişen o kalp
(ölümden sonra bile)
dinlemiyor doktorları,
korkak olduğumuz zaman ağrıyor,

neme lazım dediğimiz zaman
ve
kendisi gibi iyilikle
cesaretle
"Merhaba kardeşim..." diyemediğimiz zaman
ağrıyor
Varsın ağrısın kalplerimiz
hepsi için
yeter ki ağrımasın
kalbi Nâzım Hikmet'in.

Türkçesi: Lel STRASTOV

Ünlü Sovyet şairi Yevtuşenko'nun bu şiiri, Kent Üniversitesinde, Milli Muhafızların ateş açarak öldürdüğü 4 öğrenciden biri olan Allison Krause adındaki genç kıza adanmıştır. (E.A.)

Kurşunlar sevmez seni Allison,
Çünkü sen çiçeklere aşıksın
Kurşunlar öylesine kıskanç
Öylesine acımasız anlatamam
Sen ondokuz yaşındaki ilkyaz
Sen insan kimliğinde bir çiçek
Gördüğüm resmine bir daha bakamam
Sen kıyılmaz güzellik
Nasıl öldürdüler seni.

En arınmış duyular senin yüreğindeydi,
Umutlar, aydınlıklar, yarınların kıvancı
Sen sağduyuydun, sen vicdanların nabzı
Karşındaki namlulara çiçek doldurdun
Ve dedin ki: «Çiçekler, Kurşunlardan daha yücedir»
Ama kimler anlayacaktı seni orada,
Sen bir çiçek kızıydın, sen bir barış kuşuydun Allison

Tutup çiçekler savurdun o ülkede,
O ülkede ki, gerçek cezalanırdı oysa
O ülkede çılgınlık, değerlerin üzerinde
Ve sen kaç kişiydin Allison
Çiçeğe karşı kurşun
Sevgiye karşı nefret
İşte yöneldiğin acı son.

Bütün evrende elma çiçekleri şimdi
Büründü kapkara giysilere
Leylakların kokusu o acılı rüzgârdan
Bir çağrışım büyütür yas dolu yapraklarla
Sen kanlar içinde uzanmışsın Allison
Ve Başkan Nixon haykırır sana:
«Tahrikçiler, serseriler, haytalar»

Uzanmış kalmışsın çimenlerin üzerinde
Kitapların saçılmış dört bir yana Allison
Artık ne giysiler var sana, giyilecek
Ne edebiyat var izlenecek, ne güzel sanatlar
Ama bir kara gerçek büyür yeniden
Yalanlar, katliamlar, ölümler
Hitler desem anılar ürperir birden
Ve dünyanın bütün anneleri şimdi
«Ah Tanrım» der, «Ah Allison'ım» der, «Ah
[Çiçeğim» der.

Ölüm kemikler üzerinde dans eder yine,
Ölüm Vietnam'da, ölüm Kamboçya'da
Kalkın ayağa Tokyo'nun kızları
Kalkın yürüyün Roma'nın delikanlıları
Kalkın çiçek çiçek, çoğalın yemyeşil
Siz laleler papatyalar, yaseminler
Kapatın çenesini ikiyüzlülüğün
Ezin geçin maskeli yalanları
Durdurun pervanelerini savaş gemilerinin
Siz sarmaşıklar kavrayın kabzalardan
Siz Ganj nehrinin leylakları
Siz Nil kıyısındaki fulyalar
Kırın kanatlarını ölümcül jetlerin
Siz gururlu güller, siz de katılın eyleme
Delin benzin tanklarını
Ve görsünler çiçeklerin gücünü.

Çiçekler, kurşunlardan benzersizce güzeldir
Yayın bu gerçeği siz çiçek Allison'lar
Bağlayın ellerini her yerde katillerin
Büyütün dalga dalga ülkenizde gerçeği,
Kırın bebeklere kıyan elleri
Çıkın yalanların ordu ordu karşısına
Yüceltin direncin duvarlarını
Mutlulukla aydınlatın o acılı gözleri
Savunun güzelliği, savunun doğruları
Köy yollarından, dağlardan, ovalardan
Sel gibi akın sonsuza doğru.

Yığınları çoğaltın, yığın yığın sevgiyle
Ve sen kutsal kız Allison,
Sen çiçek kız kalk mezarından
Yücel bir ölümsüz çağ gibi
Yücel direncin dikenli çiçeği
Boşuna değil akıttığın kan.

Türkçesi: ENGİN AŞKIN

İÇİNDEKİLER

SUNU 5

ŞAİR VE İNSAN: YEVGENİ YEVTUŞENKO 9

ÜNLÜ OLMAK GÜZEL DEĞİL 45

YAŞAMAK VE SAVAŞMAK 52

VAKİTSİZ BİR OTOBİYOGRAFİ'DEN 63

BABİ YAR

Öndeyiş 71
Gençlere Yalan Söylemek Yanlıştır 74
Anne, Kutlarım Seni 75
Yüzün Belirdiği Zaman 76
Bisiklette 77
Uyanmak 80
Pencere Beyaz Ağaçlara Bakıyor 82
Düğünler 84
Zima Kavşağı'ndan 86
Stalin'in Mirasçıları 90
Babi Yar 93
Konuşma 96
Moskova Yük İstasyonu 97

ÖLDÜRME ÖZGÜRLÜĞÜ

Sen Aşkta Büyüksün 103
Van Gogh Oyunundan Monolog 105
Aleksandr Blok'u Düşündüğümde 107
Sevgilim Gelecek Sonunda 108
Bırakın Büyük Olalım 109

Korkakların İmkânı Az 110
Analarımız Gidiyor Bizden 111
Amerikan Bülbülü 113
Şiir 115
Yarım Almayacağım, Hayır 118
Aşkın Olgunluğu 119
Bir Broadway Aktristinin Monoloğu 121
Özgürlük İçin 124
Öldürme Özgürlüğü 126

ÇİÇEKLER VE KURŞUNLAR

Yeryüzü 133
Nâzım'ın Kalbi 135
Çiçekler ve Kurşunlar 138

Broy Şiir Yayın Merkezi, Nuruosmaniye Cad, 9-2, Cağaloğlu, İstanbul, 522 91 25 • Broy Yayınları: 3 • Dünya Şiirinin Ustaları: 2 • Yönetim Müdürü: Emin Yılmaz • Yayın Yönetmeni: Seyyit Nezir • Kapak düzeni: Ferit Erkman • Kapak baskısı: Reyo Basımevi 520 55 41 • Klişeler: Güven Klişe 526 42 39 • Dizgi - Baskı: Kent Basımevi 528 08 15 • Cilt: Dostlar Mücellithanesi 526 59 24

Yevtuşenko

BABİ YAR

Ülkü Tamer

Yevgeni Yevtuşenko, günümüz Sovyet şiirinin önde gelen temsilcilerinden biri, belki de ilkidir. 1952'de daha on dokuz yaşında yayınladığı ilk kitabının geniş ilgi görmesi ve başarı kazanmasından sonra, art arda yayınladığı şiir kitaplarında günlük ve genel toplumsal temaları, öyküleme ve konuşma dilinin canlılığıyla işledi. Söylev edasıyla yazdığı uzun soluklu şiirlerinde, bireyi toplumsal yaşamın zenginliği içinde yakalayıp anlattı. Zaman zaman polemik içeriği de yüklenen şiiriyle, yeni Sovyet toplumunda dinamik insan öğesinin oluşumuna katılma amacı güttü. Rus şiirinin işlevsellik geleneğini toplumsal sorunlara dönük bir yakşalım ve duyarlıkla sürdürdü...

Dünya şiirinin ustaları dizimizin ilki olan kitapta -dizinin genel özelliklerinin bir yansıması olarak- şairin değişik dönemlerini sergileyen seçme şiirleri, şiiri üstüne geniş bir inceleme ve kendi görüşleri yer alıyor. Şiirleri Ülkü Tamer'in türkçesiyle, metinleri Nesrin Arman'ın çevirisiyle sunduğumuz kitabın Yevtuşenko'yu ülkemiz okurunun çok yönlü tanımasına olanak sağlayacağı ve bir eksikliği gidereceği umudundayız.